

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Jonna Niemistö

VANHEMPIEN KOKEMUKSIA ASKELEITTAIN-OPETUSOHJELMASTA

Sosiaali- ja terveysala

2011

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Jonna Niemistö
Opinnäytetyön nimi	Vanhempien kokemuksia Askeleittain-opetusohjelmasta
Vuosi	2011
Kieli	suomi
Sivumäärä	65 + 6 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Opinnäytetyönä tehdyn tutkimuksen tavoitteena on selvittää Askeleittain-opetusohjelman mahdollisia vaikutuksia arkisiin ongelmatilanteisiin, vuorovaikutukseen sekä lasten käyttäytymisen muuttumiseen kotona. Tutkimus on ensimmäinen, jonka kohderyhmänä ovat lasten vanhemmat.

Teoriaosuus koostuu Askeleittain-opetusohjelman sisällöstä ja esikouluikäisten lasten kehitysvaiheista. Tutkimuksen aineisto kerättiin huhti-toukokuun 2011 välisenä aikana. Kyselylomakkeisiin vastasivat kolmen eri päiväkodin esikoululaisten vanhemmat. Kyselylomake sisälsi 12 monivalintakysymystä ja yhdeksän avointa kysymystä. Vastaajien otos oli 39. Monivalintakysymykset analysoitiin kvantitatiivisella menetelmällä ja avoimet kysymykset kvalitatiivisella menetelmällä.

Tutkimustulosten perusteella esikouluikäisten empatia- ja ongelmanratkaisutaidot ovat hyvät. Tunteidensäätelytaidoissa niiden sijaan näyttäisi olevan vielä parantamisen varaa. Ohjelman käyttämisen päiväkodeissa voidaan todeta vaikuttaneen positiivisesti ryhmän ja yksilön käyttäytymiseen. Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää, mutta niitä voidaan käyttää Askeleittain-ohjelman kehittämiseksi.

Vastauksista selvisi, että Askeleittain-opetusohjelma on suurelle osalle vanhemmista melko tuntematon käsite. Informointi päiväkotien osalta oli vähäistä ja puutteellista. Vanhemmat toimivat kuitenkin ohjelman periaatteiden mukaisesti, osa tietoisesti ja osa tietämättään. Moni vanhempi oli kuitenkin kiinnostunut aiheesta ja ottaisi mielellään ohjelman konkreettisia ohjeita käyttöön myös kotona arjessa.

ABSTRACT

Author	Jonna Niemistö
Title	The Parents' Experiences of the Second Step-Program
Year	2011
Language	Finnish
Pages	65+6 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this bachelor's thesis is to find out what kind of possible effects the Second Step-program has on everyday problem situations, on interaction and on the behavioural changes of children at home. This is the first thesis in which the target group is the parents.

The theory part consists of the contents of the Second Step program and the development periods of pre-school children. The material for the thesis was collected during April-May 2011. The questionnaires were answered by parents of pre-school children in 3 different daycare centres. The questionnaires consisted of 12 multiple choice questions and nine open ended questions. There were 39 respondents. A quantitative method was used to analyse the multiple choice questions and a qualitative method was used to analyse the open ended questions.

Based on the results, the pre-school children's empathy- and problem solving skills are good, while there is a need to develop the ability to control the emotions. It is obvious that the program has a positive effect on both group- and individual behaviour in the daycare centres. It is not possible to generalize the results but they can be used in developing the Second Step-program

The results show that parents do not know about the Second Step-program. Giving information about the program was insufficient and inadequate. However, the parents acted according to the principles, some intentionally and some unintentionally. Many of the parents were however interested in the subject and would gladly use the program and its concrete instructions at home.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	9
2	LAPSEN SOSIO-EMOTIONAALINEN KEHITYS	11
	2.1 Ensimmäinen ikävuosi	11
	2.2 Varhainen leikki-ikä	12
	2.3 Myöhäinen leikki-ikä	12
	2.4 Esikouluikä	13
3	SOSIAALISTEN TAITOJEN OPETTAMINEN LAPSELLE	15
	3.1 Esiopetuksen tavoitteet	15
	3.2 Empaattisuus ja toisen asemaan asettuminen	18
	3.3 Tunteiden säätely ja aggressiivisuus	18
	3.4 Taitojen opettaminen koulussa	20
	3.5 Aikaisempia tutkimuksia	21
4	ASKELEITTAIN-OPETUSOHJELMA	23
	4.1 Ohjelman alkuperä ja tarkoitus	23
	4.2 Ohjelman sisältö	24
5	KASVATUSKUMPPANUUS	26
	5.1 Kasvatuskumppanuus lapsen sekä kasvattajan näkökulmasta	26
	5.2 Valtakunnalliset ja kuntakohtaiset asiakirjat	27
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
	6.1 Tutkimusongelmat	28
	6.2 Tutkimuskohde	28
	6.3 Tutkimusmenetelmät	29
	6.4 Aineiston analyysi	29
	6.5 Tutkimuksen toteutus	30
	6.6 Tutkimuksen luotettavuus	32
7	TULOKSET	33
	7.1 Empatia eli myötätunto	33
	7.2 Tunteiden säätely	35

7.3 Ongelmanratkaisu	41
7.4 Ohjaaminen	46
7.5 Ohjelman sisältö vanhempien näkökulmasta.....	52
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	57
9 POHDINTA.....	60
LÄHTEET.....	62
LIITTEET	

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1.	Askeleittain-ohjelman osa-alueet	s.24
Kuvio 2.	Analyysin etenemisen vaiheet	s.30
Kuvio 3.	Lapseni osaa tunnistaa/nimetä omia ja muiden tunteita	s. 33
Kuvio 4.	Lapseni osaa tuntea empatiaa ja näyttää sen arkipäivän tilanteissa	s. 34
Kuvio 5.	Kun lastani suututtaa, hän..	s. 35
Kuvio 6.	Kun lapseni joutuu odottamaan vuoroaan, hän..	s. 37
Kuvio 7.	Kun lapseni on tehnyt väärin, hän..	s. 38
Kuvio 8.	Kun toinen tekee väärin lastasi kohtaan, hän..	s. 39
Kuvio 9.	Kun lapseni ei saa mitä haluaa, hän..	s. 40
Kuvio 10.	Ongelmatilanteessa lapseni..	s. 41
Kuvio 11.	Häiriötekijöiden (esimerkiksi taustahälinä) ilmetessä..	s. 42
Kuvio 12.	Kun lapseni keskeyttää aikuisten välisen keskustelun, hän..	s. 43
Kuvio 13.	Kun lapsi leikkii muiden kanssa ja samasta lelusta tulee riitaa..	s. 44
Kuvio 14.	Kun lapseni haluaa päästä mukaan leikkiin, hän..	s. 45

TAULUKKOLUETTELO

- Taulukko 1.** Kun lapsellasi ja hänen kaverillaan tulee riitaa samasta lelusta? s. 46
- Taulukko 2.** Kun lapsellasi on ongelma, jota hän ei itsenäisesti osaa ratkaista? s. 47
- Taulukko 3.** Kun lapsesi ei osaa rauhoittua voimakkaiden tunteiden (esimerkiksi kiukku, ärtymys) vallassa? s.47
- Taulukko 4.** Kun lapsesi ei tottele? s. 49
- Taulukko 5.** Oletteko saaneet tietoa Askeleittain – tuokioiden sisällöistä? s. 52
- Taulukko 6.** Mihin lapsen käytökseen liittyviin asioihin haluaisitte ohjelman keskittyvän? s.53
- Taulukko 7.** Tukeeko ohjelma kotikasvatustanne? s. 54
- Taulukko 8.** Pitääkö lapsenne opetustuokioista? s. 53
- Taulukko 9.** Miten kokisitte, jos vanhemmat voisivat kotonakin olla Askeleittain - opetusohjelman tukena? s. 55
- Taulukko 10.** Muita kommentteja Askeleittain-ohjelmaan liittyen: s. 56

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kyselylomake 1

LIITE 2. Kyselylomake 2

LIITE 3. Tutkimuslupa-anomus ensimmäiseen ja toiseen päiväkotiin

LIITE 4. Tutkimuslupa-anomus kolmanteen päiväkotiin

LIITE 5. Tutkimuslupapäätös ensimmäiseen ja toiseen päiväkotiin

LIITE 6. Tutkimuslupapäätös kolmanteen päiväkotiin

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Askeleittain-opetusohjelman mahdollisia vaikutuksia arkisiin ongelmatilanteisiin, vuorovaikutukseen sekä lasten käyttäytymisen muuttumiseen kotona. Vanhemmilta kerätään tietoa siitä, miten lapsi käyttäytyy tietyissä arkipäivän tilanteissa sekä siitä, miten vanhemmat ohjaavat lastaan käyttäytymään. Huomioon ottamisen arvoisia asioita ovat vanhempien mielipiteet Askeleittain -opetusohjelman merkityksestä, odotukset ohjelmalta sekä tietämys ohjelman sisällöstä. Samalla selvitetään mitä mieltä vanhemmat olisivat siitä, että voisivat toteuttaa ohjelmaa lasten kanssa myös kotona. Saatuja tutkimustuloksia lasten käyttäytymisestä verrataan Askeleittain-ohjelman käyttäytymismalleihin. Tutkimuksen avulla saatua tietoa siitä, miten vanhemmat lastaan ohjaavat käyttäytymään, verrataan opetusohjelman sisältöön ja analysoidaan, vastaavatko nämä toinen toistaan. Tutkimustuloksista selviää voidaanko Askeleittain-opetusohjelman avulla todella muuttaa lapsen käyttäytymistä ja tunnetaitoja positiivisempaan suuntaan.

Työvuosi Satamapuiston päiväkodin kielikyöpy-esikouluryhmässä tutustutti minut Askeleittain-opetusohjelmaan. Sain osallistua kyseisiin tuokioihin ja toimia ns. apulaisena niiden järjestämisessä. Kiinnostus kyseistä aihetta kohtaan heräsi jo silloin. Valinnan siitä opinnäytetyöaiheeksi tein työsuhteen aikana. Aihe liittyi myös varhaiskasvatukseen, mikä tarkoitti mahdollisuutta saada lastentarhanopettajan pätevyys sosionomiksi valmistumisen ohella. Olisi hienoa saada joskus tulevaisuudessa mahdollisuus päästä toteuttamaan kyseistä ohjelmaa lasten kanssa.

Mietin millaisen tutkimuksen aiheesta laatisin ja otin selvää mille kohderyhmälle voisin tutkimusta toteuttaa. Ensimmäiseksi soitin Arja Sigfridsille, joka toi ohjelman Suomeen. Ohjelman pilotointi tapahtui juuri vaasalaisissa päiväkodeissa, ennen kuin se otettiin käyttöön. Vaasa ja lähikunnat olivat ensimmäisiä paikkakuntia, joilla ohjelmaa alettiin toteuttamaan. Vuonna 2004 ohjelman ruotsinkielinen versio pilotoitiin ja seuraavana vuonna eli 2005, ohjelman suomenkielinen versio sai alkunsa. Keskustelin Arja Sigfridsin kanssa ideasta kirjoittaa opinnäytetyö kyseisestä aiheesta. Häneltä sain monia hyviä vinkkejä ja ideoita lopputyön tekoon.

Samalla minulle selvisi, että ohjelmasta on kirjoitettu yhteensä viisi opinnäytetyötä, joista ainoastaan kaksi on toteutettu päiväkodissa. Tässä mielessä koin aihevalintani onnistuneeksi. Askeleittain-ohjelma on Suomessa melko uusi ja huomasi sen olevan monelle vanhemmalle kovin tuntematon aihe. Tuokioiden vaikutusta lapseen ei ole vielä ehditty tutkimaan kovin hyvin ja siksi päätinkin tutkimuksen aiheesta toteuttaa. Aiheesta tuli tuttujen osalta paljon kysymyksiä ja vain harva oli kuullut ohjelmasta aiemmin. Halusin, että tutkimustuloksia analysoimalla voitaisiin kehittää jotain uutta ja hyödyllistä, jota voisi ottaa käytäntöön varhaiskasvatuksessa ja mikä mahdollisesti voisi toimia myös kasvatuskumppanuuden vahvistajana. Myös vanhempien mielipiteet sekä kehittämisideat kiinnostivat. Olin yhteydessä myös eräässä päiväkodissa tuokioita järjestävään henkilöön, joka on ollut mukana ohjelman pilotoinnissa ja kirjoittanut oman opinnäytetyönsä samasta aiheesta. Hänen kanssaan olen keskustellut ohjelmasta ja opinnäytetyöstä. Kohteiksi valitsin kolme vaasalaista päiväkotia ja niiden esikouluryhmät.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään Askeleittain-opetusohjelman sisältöä, kasvatuskumppanuutta ja lapsen kehitysvaihetta esiopetusiässä. Tutkimuksen avulla pyritään saadaan selvitettyä, mitä asioita vanhemmat pitävät tärkeinä Askeleittain -ohjelman sisällöissä ja sen toteuttamisessa päiväkodeissa. Aihe on ajankohtainen, paljon puhutaan myös kasvatuskumppanuuden merkityksestä ja sen vahvistamisesta. Paras vaikutus lapsen käyttäytymiseen saadaan, kun vanhemmat ja päiväkotitekevät aktiivista yhteistyötä. Toivottavasti opinnäytetyö tuo tuloksia, joiden avulla opetusohjelmaa voitaisiin kehittää vanhempien näkökulmasta parempaan suuntaan ja lapsen käyttäytymiseen pystyttäisiin vaikuttamaan mahdollisimman hyvin.

Askeleittain-opetusohjelma on ollut suomalaisissa päiväkodeissa käytössä vasta seitsemän vuoden ajan, eikä sitä ole aikaisemmin tutkittu kovinkaan paljon. Tämä on ensimmäinen tutkimus, joka on suunnattu lasten vanhemmille. Pystytäänkö siis Askeleittain-ohjelmalla vaikuttamaan niin sosiaalisen ympäristön muotoutumiseen kuin yksittäisen lapsen käyttäytymiseen?

2 LAPSEN SOSIO-EMOTIONAALINEN KEHITYS

”Sosio-emotionaalisella kehityksellä tarkoitetaan lapsen tunne-elämän ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Se on osa psykososiaalista kehitystä, joka koostuu sosiaalisista taidoista, tunne-elämän taidoista sekä vuorovaikutustaidoista.” (Eske-linen, Hartikka & Rintala 1997, 26-28.)

Jokainen lapsi kohtaa kehitysvaiheet omassa tahdissaan, koska lapsen kehitykseen vaikuttavat monet biologiset, psykologiset, sosiaaliset sekä kulttuuriset tekijät. Kehitysvaiheet ovat kuitenkin peruspiirteiltään samanlaiset sekä seuraavat toisiaan tietyssä järjestyksessä, joten lapsen kehityksestä on mahdollista hahmottaa tietyt lainalaisuudet. (Jarasto, Sinervo 1998, 21-23.)

2.1 Ensimmäinen ikävuosi

Tunne-elämän kehittyminen alkaa jo vauvaiässä ja tunnevaltaisia kokemuksia koetaan heti syntymästä lähtien. Ensimmäisten kuukausien aikana tunteet jakautuvat joko mielihyväksi tai mielihpahaksi. Myöhemmin ne eriytyvät esimerkiksi kiu-kuksi ja peloksi. Ensimmäisen elinvuoden aikana koetut tunteet ovat merkityksellisimpiä myöhemmän tunne-elämän kannalta. Havainnointi ja vuorovaikutus ovat tärkeimmät tekijät tunne-elämän kehittymiselle. Mielihyvä ja luottamuksen perusta syntyvät äidin hoivasta, hellyydestä, puheesta sekä perustarpeiden tyydytyksestä. Myös vanhempien omalla tunteiden ilmaisulla on merkitystä vauvan tunne-elämän kehitykselle. (Hansen 2006.)

Kontaktin ottaminen omiin vanhempiin tulee vastasyntyneeltä luonnostaan. Ihmiskasvot kiinnostavat eikä siihen mene kauaa kun vauva jo tunnistaa oman äitinsä. Vauva oppii viestimään sekä ilmein että elein jo varhaisessa vaiheessa. Vauva saa vanhemmiltaan mallin kommunikoida ja vanhemmat vahvistavat vauvan kommunikointitaitoja omalla käyttäytymisellään. (Luttinen 2006.) Vauvalle kehittyy perusturvallisuudentunne vuorovaikutuksessa vanhempiinsa, kun hänen tarpeisiinsa vastataan (Pajanen 2006). Myös kiintymyssuhde rakentuu, joka on ratkaisevan tärkeä lapsen myöhemmälle psyykkiselle kehitykselle (Hansen 2006). Kiintymyssuhde on aikuisen ja lapsen välinen tunneside, jonka solmiminen tuo

lapselle turvallisuuden tunteen. Lapsella on luontainen valmius luoda tunnesuhde toiseen ihmiseen ja tällä tunnesuhteella on ratkaiseva vaikutus lapsen persoonallisuuden kehittymiselle. (Pajanen 2006.)

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan vanhemman oman toiminnan sovittamista lapsen tarpeisiin, vuorovaikutuksellisiin kykyihin sekä rytmeihin. Katsekontaktit, ilmeet, kosketukset, liikkeet, eleet ja kieli tukevat lapsen varhaista kommunikointia. (Jaakkola, Pousi 2006.)

2.2 Varhainen leikki-ikä

1-3-vuotias lapsi on iloinen, jos äiti iloitsee ja surullinen, jos äiti suree. Tarve hyväksynnälle, myönteiselle palautteelle ja kiitokselle on suuri. Lapsi kokee olevansa sellainen, millaiseksi vanhemmat häntä sanovat, joten negatiivinen palaute voi vaikuttaa suuresti lapsen tunne-elämän kehittymiseen. Tämän ikäinen lapsi ymmärtää myös, että tunteita ei välttämättä näe ulospäin. Lapsi tarkkailee eleitä, äänensävyjä ja ilmeitä. Lapsi kaipaa huomiota ja kannustusta osakseen. (Pajanen 2006.)

Lapsi oppii ymmärtämään syy-seuraussuhteita ja sen, että myös muut voivat ymmärtää hänen tekojaan, ajatuksiaan sekä tunteitaan. Mieleen palautettava muisti tapahtumista kehittyy varhaisessa leikki-iässä. Myötätunto, nolostuminen ja kateus ynnä muut ensimmäiset moraaliset tunteet syntyvät 1,5 vuoden jälkeen. Myös itsehallinta ja moraalit kehittävät. (Puura 2011.) Lapsen tunteita kannattaa nimetä ääneen, jotta lapsikin oppii ne tiedostamaan. Lapsi tarvitsee lohdutusta ollessaan pettynyt ja rauhoittelua ollessaan kiukkuinen. Hellyyttäkään ei saa unohtaa. Lapselle tulee opettaa, että kaikki tunteet ovat sallittuja eikä niitä tarvitse piilottaa. Lapsen saadessa myötätuntoa, hän osaa antaa sitä jatkossa myös muille. (Pajanen 2006.)

2.3 Myöhäinen leikki-ikä

Nelivuotiaana lapselle kehittyy luovuus. Hän keksii omia satuja ja mielikuvituskavereitakin voi ilmaantua. Mielikuvat ja todellisuus saattavat ajoittain sekoittua keskenään. Nämä ovat tärkeitä ominaisuuksia lapsen mielikuvituksen kehittä-

selle. Vanhempi voi aina muistuttaa siitä, etteivät sadut ole todellisia ja lapsen todellisuudentaju kehittyy. (Mäki 1999.) 5-vuotiaana lapsi samaistuu samaa sukupuolta olevaan vanhempaansa. Tämä kuuluu tunne-elämän normaaliin kehitykseen. (Armanto & Koistinen 2007, 242-243.) Lapsi hakee omia rajojaan ja käy läpi uhmavaihetta. Vanhempien tulee asettaa lapselleen rajoja ja sääntöjä, jotka luovat turvallisuutta elämään. (Pajanen 2006.)

2.4 Esikouluikä

5-6-vuotias lapsi kokee jo kuuluvansa häntä ympäröivään sosiaaliseen ympäristöön. Hänen minän kehitykseen vaikuttavat siis jo muutkin ihmiset kuin oma perhe. Lapsi osaa tarkastella asioita myös muiden näkökulmasta. Lapsi kykenee myös sopeutumaan ja asettumaan erilaisiin rooleihin, joita häneltä vaaditaan. Lapsi tietää myös, että monet käyttäytymismallit ovat sallittuja kotona, mutta ei kylässä. (Keltikangas-Järvinen 1994, 108.) Esikoululainen lapsi ei vielä kykene johdonmukaiseen päättelyyn. Lapsen ajattelu on vielä tässä vaiheessa havaintopohjaista ja päättely tapahtuu sen pohjalta, mitä lapsi näkee, ei vielä sen, miten asioiden väliset suhteet todellisuudessa ovat. Ajattelu on käytännössä sidonnaista konkreettisiin tilanteisiin ja havaintoihin. Asioiden ymmärtäminen on riippuvaista välittömistä havainnoista. Lapsi oppii ymmärtämään jatkuvuuden säilymisen sekä esineiden yhtäläisyydet ulkoisista muutoksista huolimatta. Lapsi selittää ilmiöitä vaan yhden ominaisuuden perustella. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011; Savonlinnan opettajankoulutuslaitos 2011.)

Ennen kouluikää lapsen käsitys itsestään perustuu ulkoisiin piirteisiin. Lapsi määrittelee itsensä oman toimintansa ja näkyvien ominaisuuksiensa kautta. Lapsi voi kuvailla silmiensä väriä, hiusten pituutta, mieliruokaansa tai lempiharrastustaan tai kertoa pitävänsä hampurilaisista, leikkivänsä mieluiten barbeilla, omistavansa punaiset saappaat tai olevansa pitkätukkainen. Sosiaalisten ominaisuuksiensa kautta lapsi alkaa määrittellä itseään vasta kouluiässä. (Keltikangas-Järvinen 2006, 155-156.) Kuusivuotiaan minäkäsitys rakentuu kaikesta, mitä lapsi näkee tai kuulee. Tärkeimpiä minäkäsitykseen vaikuttavia tekijöitä tässä vaiheessa ovat suhteet omiin vanhempiin. Lapsen käsitys itsestään on yleensä hyvin positiivinen. Lapsella voi kuitenkin olla pelko, ettei aikuinen arvosta häntä. Vahvin minäkuva-alue

koulutulokkailta on sosiaalinen minäkuva. (Laine 2005, 34.) Lapsi kykenee tarkastelemaan sisäistä maailmaansa ja ulkoisia tapahtumia erillään toisistaan. Lapsi osaa tarkkailla itseään, tunteitaan ja reaktioitaan. Lapsi ymmärtää sen, että ihminen voi olla sisimmässään surullinen vaikka näyttääkin iloiselta. Hän tietää myös kykenevänsä muuttamaan käytöstään, mutta ei tunteitaan. Hän tai joku muu voi tietoisesti kätkeytyä haluamansa ulkokuoren alle ja olla näyttämättä todellista olemustaan. (Keltikangas-Järvinen 1994, 110.)

Kuuden vuoden ikään mennessä, lapsi ymmärtää jo kokemuspiiriinsä kuuluvia sanamerkityksiä, mutta vasta kouluikässä nämä käsitteet liittyvät käsitejärjestelmiksi ja lapset omaksuvat käsitteiden olennaiset piirteet. Lapsen keskeinen toimintamuoto on edelleen leikki, joka ilmaisee ja edistää hänen psyykkistä kehitystään. Lapsi tulee tietoisemmaksi maailmasta käyttämällä omaa mielikuvitustaan. (Jarasto, Sinervo 1998.) Kouluikään kynnyksellä lapsen ajattelu muuttuu realistisemmaksi ja hän pystyy paremmin sitoutumaan todellisuuteen. Minän rajat selkiytyvät, mikä mahdollistaa sosiaalisuuteen kasvamisen. Lapsen minäkäsityksen kehittymisen kannalta merkityksellisin henkilö on se, joka tarjoaa lapselle eniten ja säännöllisesti mielihyvän tuntemuksia, useimmiten vanhemmat ovat avaintekijöitä. (Sillanpää 2004.) Esimerkiksi sukupuolirooleja omaksuttaessa vanhemmat ovat samaistumisen kohteita.

Lapsi omaksuu kodissa tärkeinä pidettyjä arvoja vanhempiensa välityksellä ja saa näin rakentaa ihanneminäänsä. Lapsi muodostaa kuvan niistä ominaisuuksista ja kyvyistä, joita hänellä pitäisi olla tai joita hänellä todellisuudessa on. Minäkuvalla tarkoitetaan ihmisen käsitystä omasta itsestään. Se ilmenee tavassa, jolla ihminen kuvaa itseään, persoonaansa, osaamistaan, kykyjään, tavoitteitaan, ihanteitaan ja odotuksiaan. Ikävuodet neljästä kuuteen, ovat erityisen tärkeitä lapsen minäkuvan kehitykselle. (Keltikangas-Järvinen 2010, 135.) Vanhempien antama palaute vaikuttaa lapsen itsearviointiin, odotuksiin sekä käyttäytymiseen. Lapsen itsehyväksynnän kehitykselle tärkeintä on se, että lapsi tuntee olevansa rakastettu. Ajatusten ja tunteiden vapaa ilmaisu auttaa lasta hyväksymään itsensä. Lapsen mielipiteiden huomioon ottaminen ja kunnioittaminen auttaa lasta arvostamaan itseään ja luottamaan omiin mielipiteisiinsä. (Lindevall 2003.)

3 SOSIAALISTEN TAITOJEN OPETTAMINEN LAPSELLE

”Raivokohtauksia ja muunlaista sopimatonta käyttäytymistä esiintyy, kun henkilölle asetetut kognitiiviset eli ajatteluun ja tietämykseen pohjautuvat vaatimukset ylittävät henkilön kyvyn reagoida joustavasti ja sopeutuvasti” (Greene 2006, 30).

Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot ovat tärkeitä lapsen terveelle kehitykselle. Tämä ei koske kuuluvia pelkästään ns. riskiryhmään kuuluvia lapsia, vaan se on tärkeää kaikkien lasten kohdalla. Taitojen oppiminen ei rajoitu ainoastaan kotiin vaan päiväkotiki ja koulu ovat yhtä tärkeitä ympäristöjä kyseisten taitojen oppimiseksi. (Askeleittain opettajan opas 2005, 10.)

3.1 Esiopetuksen tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteisiin kuuluvat lapsen myönteisen minäkuvan vahvistaminen ja oppimistaitojen kehittäminen. Esiopetuksessa lapsi oppii ymmärtämään myös vertaisryhmän merkityksen. Lisäksi pohdinta oikeasta ja väärästä kuuluu esiopetuksen piiriin, jonka kautta lapsen vastuuntuntoisuus kasvaa. Esikoulussa opitaan toimimaan ryhmän jäsenenä ja harjoitellaan yhteisiä pelisääntöjä. Tasavertaisuus ja ihmisten erilaisuus tulevat lapselle tutuiksi. Myös terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä asioita opitaan esikoulussa. Lapsen kieli ja kulttuuri-identiteetti vahvistuvat sekä kiinnostus luontoon herää. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 7-8.)

Päiväkodin tavoitteisiin kuuluu tukea päiväkotilasten koteja niiden kasvatustehtävissä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden kehitystä. Päiväkodin tehtäviin kuuluu lisäksi edistää lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä ja tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Tärkeää on kuitenkin ottaa huomioon lapsen ikä, yksilölliset tarpeet ja yleinen kulttuuriperinne. Päiväkodin tulee aina kunnioittaa vanhempien tai hoolhoajan uskonnollista vakaumusta. (Stakes 2005, 13.)

Lapsen tunteisiin tulee aina suhtautua samalla tavalla ja yhtä kunnioittavasti kuin aikuisenkin tunteisiin. Lapsen kiukku on aivan yhtä oikeutettua kuin aikuisenkin, vaikka sen syynä olisi jokin aikuisen mielestä ”mitättömämpi”, kuten nälkä. Aikuinen kiinnittää huomion valitettavan usein lapsen käyttäytymiseen, jolloin lapsen todellinen tunnetila jää huomioimatta. Tämä olisi erityisen tärkeää tunteiden kehittymisen kannalta. (Rantala 2009.)

Opetettaessa sosiaalisia taitoja lapselle vahvistetaan uusia, konkreettisia taitoja, joiden tiedetään lisäävän vuorovaikutuksen taitoja. Sosiaalisten taitojen suora opettaminen on monivaiheinen prosessi, joka alkaa taidosta keskustelemisellä ja päättyy vahvistamaan taidon käyttöä luonnollisessa ympäristössä, jossa lapselle annetaan myönteistä palautetta taidon käytöstä. Erityisesti sellaiset lapset, joiden pääasiallinen sosioemotionaalisen tuen tarve liittyy aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöihin hyötyvät suoraan käyttäytymiseen kohdistuvista menetelmistä. Aggressiivisilla lapsilla on taipumus tulkita puutteellisesti sosiaalisissa tilanteissa toisten ihmisten käyttäytymistä. He tuntuvat ylitulkitsevan aggressiivisia piirteitä. (Hotulainen, Kuorelahti, Lappalainen & Tanskanen 2010.) Jotkut lapset ovat joustamattomia ja turhautuvat helposti jo syntymästä lähtien kun taas toisilla lapsilla vaikeudet joustavuuden ja pettymysten sietokyvyn alueilla ilmaantuvat vasta myöhemmin, kun heiltä aletaan vaatia esimerkiksi kielellisten taitojen, suunnitelmallisuuden, tunteiden säätelyn, impulssien hallinnan ja sosiaalisten taitojen osaamista. (Greene 2006, 27.)

Opettaja voi itse omassa opetustyössään suunnitella, miten tietyille lapselle ryhmässä voidaan sosiaalisia taitoja opettaa. On viisasta aloittaa pienistä askelista ja huolehtia ilmapiirin säilymisestä myönteisenä. Olisi hyvä, jos opettaja voisi katsoa ryhmäänsä ja sitä tiettyä lasta uudesta näkökulmasta. Tilanteiden seuraaminen vaikkapa luokan perältä käsin ilman, että puuttuu asioiden kulkuun saattaa avata uusia oivalluksia. Joskus asioiden näkeminen uudella tavalla saattaa olla vaikeaa, mutta silloin voi olla suureksi avuksi valmiit materiaalit ja vinkit, joita on suomalaista perusopetusta varten olemassa. (Hotulainen ym. 2010.)

Myönteisen vuorovaikutuksen luominen kouluympäristöön on eräs kasvattajien perustehtävistä. Yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuus edistävät kaikkien lasten ja nuorten sosioemotionaalista kasvua. Siihen voidaan vaikuttaa edistämällä yhteistoiminnallista oppimista, tekemällä ryhmitöitä tai kiinnittämällä huomiota istumajärjestykseen. Kun ryhmässä luodaan mahdollisuuksia erilaisissa kokoonpanoissa toimimiseen ja saatetaan nuoret toimimaan aktiivisesti yhdessä toistensa kanssa, he tutustuvat toisiinsa ja mahdollisesti torjutuksi tulleesta nuorestakin opitaan pitämään. (Hotulainen ym. 2010.)

Aivan kuten jotkut lapset oppivat hitaasti lukemaan tai laskemaan, toiset eivät opi joustaviksi tai sietämään turhautumista ja pettymisiä. Lapsen kokonaiskehityksen kannalta nämä taidot ovat kuitenkin ratkaisevia, koska jo toisten kanssa toimeentulo ja muiden kanssa elämiseen sopeutuminen edellyttää ongelmanratkaisukykyä, erimielisyyksien selvittelytaitoa ja tunteidenhallintakykyä. Lapsi kokee päivän aikana useita tilanteita, joissa häneltä vaaditaan joustavuutta, sopeutumista ja turhautumisen sietokykyä. Kahden lapsen kinastellessa, heidän odotetaan pystyvän selvittämään riitansa keskenään. Aikuisen perueissa lapsen kauan odottaman retken, hänen oletetaan pystyvän ilmaisemaan pettymyksensä asiallisesti ja sopeutumaan tilanteeseen. (Greene 2006, 29.)

Käytännössä tunnetaitojen opetus lapsille onnistuu parhaiten mallioppimisen ja roolileikkien avulla (Heinonen 2010). Niiden avulla lapset oppivat empatiaa ja roolin ottoa. Oppiminen täydentyy, kun aikuinen johtaa keskustelua aiheesta. Lapsen sosiaalinen ajattelu kehittyy kuvitelluissa tilanteissa toimiessa ja siitä aiheutuvien seurausten ajattelemisessa. (Pulkkinen 2002, 68.) 4-6-vuotiaat lapset pitävät kertomuksista, jotka sijoittuvat tuttuun ympäristöön ja jotka esittävät arkipäiväisiä tilanteita. Usein tämän ikäisten lasten lempikertomuksia ovat eläinkertomukset, jossa eläimet toimivat ja puhuvat kuten ihmiset. Konfliktitilanteissa eläinhahmot ovat erittäin suositeltavia, koska eläimet harvemmin herättävät ahdistuneita tunteita siten kuin ihmishahmot voivat herättää.

3.2 Empaattisuus ja toisen asemaan asettuminen

Empatia kehittyy lapsilla asteittain. Jo ihan pieni vauva reagoi toisen vauvan itkun omalla itkullaan. Hän ei vielä ymmärrä pahan olon olevan jonkun muun, vaan tuntee itsekin paha oloa. Tämä on empatian kehityksen alkumuoto. Empatia kehittyy lapsilla itsetuntemuksen myötä. Kehityksen alkuvaiheessa ihminen ei ole tietoinen itsestään erillisenä yksilönä. (Lehtovuori 2001.)

Sosiaalisten ongelmanratkaisutaitojen harjoittelemisessa huomio kohdistetaan empaattisuuteen, sosiaalisten ongelmanratkaisutaitojen harjoitteluun ja vihan tunteiden hallintaan. Sosiaalisten taitojen on todettu pohjautuvan empatiaan. Lapsen kanssa empaattisuutta voidaan harjoitella aloittamalla omista ja muiden tunteiden tunnistamisesta. Tästä voidaan edetä tunteiden verbaaliseen ilmaisuun ja tunteiden tunnistamisen merkitykseen sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Sosiaalisia ongelmanratkaisutaitoja voidaan harjoitella ryhmässä esimerkiksi keskustelemalla vaihtoehtoisista tavoista ja mahdollisuuksista toimia sekä selviytymällä erilaisista kuvitelluista tai arkipäivässä vastaan tulevista tilanteista. Myöhemmin tilanteissa selviytymistä voidaan mallintaa ja harjoitella esimerkiksi draaman avulla. (Laine 2005.)

3.3 Tunteiden säätely ja aggressiivisuus

Tunteidensäätelytaidot tekevät kenestä tahansa sosiaalisesti taitavan (Kerola, Kujanpää & Kallio 2011). Tämän taidon sanotaan olevan avain laadukkaampaan elämään (Gudsson 2010). Sosiaalisesti taitava ihminen hallitsee tunteidensa voimakkuutta ja kestoa. Esimerkiksi yritys hallita omaa vihaa, harjoittaa sosiaalisia taitoja. Tunteiden tukahduttaminen on kuitenkin ei-suositeltava säätelykeino. (Opetushallitus 2011.) Kodin tunneilmapiirillä, kasvatuksella tai vanhempien antamalla palautteella on suuri merkitys tunteiden säätelykyvyn kehittymiselle. Myös ikä, sukupuoli, ja fysiologiset seikat vaikuttavat. Jos ihminen ei opi tunteidensäätelyn taitoa, hän toimii satunnaisesti tunnetilojen, vaistojen tai aistiylllykkeiden varassa ja todennäköisesti tuottaa ongelmia niin ympäristölleen kuin itselleenkin. (Opetushallitus 2011.) Vähäinen tunneäly katsotaan myös terveystorjennaksi (Kokkonen 2010).

Pitkäkestoisina tunnekuohut kuormittavat mielen ja ruumiin tasapainoa. Tunteiden säätelyllä pyritään estämään niiden kasaantumista. Psykologian tohtori Marja Kokkonen määrittelee tunteiden säätelyn kuormittavien tunteiden hillitsemiseksi. Avainsanoja tunteiden säätelyssä ovat hyvinvointi ja mielen tasapaino. Ihmisellä on luontainen tarve kokea mielihyvää ja tasapainoa. Hyödyllisten tunteiden tuottaminen ja voimistaminen sekä tunne-elämän avoimuuden ja joustavuuden lisääminen kuuluvat tunteiden säätelyyn. (Kokkonen 2010.)

Tunteiden hallinta sen sijaan tarkoittaa kontrolloitua oman käyttäytymisen hillintää. Tunteiden säätely ja käsittely ovat Kokkosen mukaan lähes sama asia. Arkisia tunteidensäätelykeinoja ovat esimerkiksi miellyttävien asioiden ajattelu, oman elämäntilanteen tai kokemuksen vertaaminen toisen ihmisen tilanteeseen ja pyrkimys löytää huonoistakin asioista jotain hyvää. Tunteidensäätelytaidot ehkäisevät stressiä ja ongelmakäyttäytymistä. Tunteiden säätely on tärkein osatekijä persoonallisuusrakenteen tunneälylle. (Kokkonen 2010.) Kokkonen havaitsi tutkimuksessaan heikon tunteiden säätelyn olevan yhteydessä myös runsaaseen alkoholin käyttöön ja tupakointiin, mikä oli edelleen yhteydessä ruumiillisiin vammoihin ja oireisiin.

Lapsen aggressiivinen käyttäytyminen ennustaa varhaisnuoruuden koulusopeutumattomuutta. Tämä näkyy huonona koulumenestyksenä, koulupinnauksena ja olemattomana motivaationa. Myöhemmin tästä mahdollisesti seuraa alkoholin ongelmakäyttöä, ammatillisten vaihtoehtojen puutetta ja pitkäaikaistyöttömyyttä. (Askeleittain opettajan opas 2005, 9.) Lapsi voi käyttää aggressiota minänsä suojelemiseksi. Aggressio voi olla verbaalista kuten esimerkiksi pilkkaamista, ivaaamista, vähättelyä tai nolaamista. Se voi ilmetä myös nonverbaalisena, esimerkiksi potkimisena, tönimisenä, pakottamisena, vahingoittamisena, eleinä tai alentavana käyttäytymisenä. (Laine 2005, 31.) Vihan ja aggressioiden tunteiden hallintaa voidaan harjoitella muun muassa opettamalla lasta tunnistamaan tilanteet, joissa vihan tunteet nousevat pinnalle. Aggressiivisuuteen taipuvaiset lapset ja nuoret eivät kykene tunnistamaan ja hallitsemaan tunteitaan ennen kuin tilanne on eskaloitunut ja riistäytynyt käsistä. Suureksi avuksi olisi, jos aggressiivinen lapsi tai nuori oppisi pysähtymään sekunniksi tai pariiksi ennen toimimistaan. Sosiaalisten

taitojen opettelu kuuluu yhtenä vahvana osa-alueena aggressiivisen käyttäytymisen poistamiseen. Uusien taitojen kautta lapsille ja nuorille avautuu mahdollisuus toimia arjen ristiriitatilanteissa ilman väkivaltaa. (Goldstein, Glick & Gibbs 2008, 59-81.) Ross W. Greene (2006, 29) kirjoittaa kirjassaan, että lapset toimivat oikein, jos he osaavat. Jos lapsi pystyisi sietämään erimielisyyksiä, noudattamaan aikuisten laatimia vaatimuksia ja rajoja, hän tekisi niin. Myös Keltikangas-Järvinen (2010, 65) toteaa aggressiivisen käytöksen johtuvan sosiaalisten taitojen puutteesta. Aggressio on tietyissä tilanteissa tehokkain toimintamalli, mutta se ei tarkoita, että se olisi moraalisesti hyväksyttävää. Kun lapsi kerran onnistuu aggression avulla saamaan haluamansa, hän pyrkii jatkossakin turvautumaan tähän keinoon. Aggression on todettu vähenevän iän mukana ja lapsuuden aggressio selittääkin vain noin 20 % aikuisiän aggressiosta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 65.)

3.4 Taitojen opettaminen koulussa

Niin koulussa kuin esikoulussakin lapsia opetetaan esimerkiksi tunnistamaan erilaisia tunnetiloja, asettumaan toisen asemaan, tulkitsemaan tilannevihjeitä ja toisten tarkoituksia, luomaan vaihtoehtoisia toimintastrategioita ja ennakoimaan oman toimintansa seurauksia. Tarkoituksena on, että lapsi tulisi enemmän tietoiseksi oman käyttäytymisensä motiiveista ja seurauksista. (Hotulainen ym. 2010). Sosiaalisia taitoja on opetettava niin päiväkodeissa kuin kouluissa, koska nämä taidot vaikuttavat myös muuhun opetukseen. Jotkut ajattelevat sosiaalisten taitojen opettamisen kuuluvan opetussuunnitelmaan, vaikka sitä ei siihen ole konkreettisesti kirjattu. Tälle on kuitenkin tärkeää varata ihan oma aikansa erillään muusta opetuksesta.

Sosiaaliset ja elämänhallinnan taidot sisällytetään nykyään myös terveystiedon opetussuunnitelmaan. Terveystieto on oppilaiden fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia tukeva oppiaine. Opetuksen sisältöön kuuluvat esimerkiksi empatia, tunteiden säätely ja ongelmanratkaisutaidot. Vastaavat tavoitteet on myös Askeleittain-opetusohjelmalla, joka on käytössä hieman pienempien lasten kanssa. (Askeleittain 2005.)

3.5 Aikaisempia tutkimuksia

Vaikka Askeleittain-opetusohjelma on Suomessa melko uusi, ei se tarkoita ettei tunne- ja sosiaalisia taitoja oltaisi tutkittu tätä ennen. Lea Pulkkisen kehittämällä ”*Näin ohjaan lastani*”-ohjelmalla todettiin olevan vaikutusta lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen. (Pulkkinen 2002, 68.) Esi- ja alkuopetuksessa käytössä on ollut ”*Tunnekuksu ja mututoukka*”-ohjelma. (Peltonen, Kullberg-Piilola & Kullberg-Turtiainen 2002). Siposen (2005) tunnetaitoprojektin tuloksissa huomattiin lasten tunteiden ilmaisun parantuneen. Myös erilaisuuden hyväksymiselle, yhteistyötaitoihin sekä itsearvoselle projekti näytti olevan hyödyksi. Kaiken tämän lisäksi kiusaaminen näytti vähentyvän ja kaverisuhteet parantuvan.

Taru Kolehmainen-Lehtomäki on tehnyt pro gradu-tutkielmansa syyskuussa 2004 lapsen empaattisuuden ja sosiaalisten taitojen merkityksestä sosiaalisen aseman muodostumiselle koululuokassa. Tutkimuksen päätutkimustulos oli se, että empatia- ja sosiaalisilla taidoilla oli yhteyttä sosiaaliseen asemaan. Suosittujen oppilaiden empatiataidot ja muut sosiaaliset taidot osoittautuivat korkeimmiksi. Vastavasti vähiten empaattiset ja sosiaalisesti taitavat oppilaat olivat torjutuimpia. Lisäksi haastatteluissa esille tulleet syyt pitämiseen vahvistivat empatian ja muiden sosiaalisten taitojen yhteyttä suosittuun sosiaaliseen asemaan. Teoreettisen viitekehyksen ulkopuolelta ja vähäisessä määrin esiintyneitä perusteluja suosituimmuuteen olivat luotettavuus, huumorintaju, urheilullisuus sekä samankaltaisuus. Puolestaan haastatteluissa esille tulleet syyt ei-pitämiseen vahvistivat torjuttujen aseman muodostuvan pääasiassa heikoista sosiaalisista taidoista. Lisäksi luokkatoverit kertoivat torjutuksi tulemisen syyksi itsensä korostamisen, joka ei sisällynyt teoreettiseen viitekehykseen. Tutkimustulosten mukaan suosittujen luokkatoverien empaattisuus ja sosiaaliset taidot ilmenivät auttamisena ja lohduttamisena erilaisissa, ennalta-arvaamattomissa ja ikävissä tilanteissa koulussa oppitunneilla sekä välitunneilla. Lisäksi empatia- ja sosiaaliset taidot ilmenivät myös koulumenestyksestä kannustamisena. (Kolehmainen-Lehtomäki 2004.)

Suomessa toteutetun Askeleittain-pilottitutkimuksen mukaan todettiin päiväkotikäisten huomioivan toisiaan enemmän, tunnistavan omia ja toisten tunteita pa-

remmin sekä tarjoavan apuaan toisille enemmän. Koulussa tunnesanojen käyttö oli lisääntynyt ja oppilaat kokivat Askeleittain-tunnit mielekkäinä. Tällä hetkellä Saara Tähtinen kirjoittaa opinnäytetyötä, jossa hän tutkii miten Askeleittain-ohjelmaan sisältyvät taidot näkyvät aikuisten arjessa.

Tutkimusten mukaan lapset, jotka kykenevät tunnistamaan ja nimeämään tunteita, ovat vähemmän aggressiivisia, hyväksytympiä kaveripiirissään ja heillä on paremmat sosiaaliset taidot. Tämän lisäksi lapset, joilla on viisivuotiaina hyvä tunnetietous, menestyvät yhdeksänvuotiaina koulun lukuaineissa muita keskimääräisesti paremmin. Sama pätee lapsiin, jotka ovat kielellisesti yhtä kehittyneitä. (Askeleittain opettajan opas 2005, 11) Muiden tunteita nimeämään sekä kommentoimaan kykenevät lapset ovat muita suositumpia. Lisäksi heillä on laajempi tunnesanojen varasto. Muiden kanssa toimiessa ja ennakoitaessa tekojen seurauksia, tämä on merkittävä taito. Lapsen kasvaessa ja kehittyessä lapsi oppii kuvailemaan entistä tarkemmin kokemiaan tunteita ja kykenevät myös pohtimaan, miten toimisivat samanlaisessa tilanteessa tulevaisuudessa. (Askeleittain opettajan opas 2005, 11)

Aiemmista tutkimuksista on selvinnyt myös, että tunteitaan tunnistavat lapset pystyvät toimimaan tunnetiloissaan hyväksytyllä tavalla ja muodostavat syvempiä ystävyys-suhteita muihin lapsiin, pystyvät rauhoittumaan nopeammin hermostuessaan, onnistuvat paremmin koulussa, pystyvät käsittelemään tunteitaan paremmin, heillä on vähemmän kielteisiä tunteita ja jopa sairastavat vähemmän kuin muut lapset. Puolustautuminen ilman hyökkäävää aggressiivisuutta on ominaista niille lapsille, jotka tulevat toimeen muiden ihmisten kanssa ja joiden kasvaminen vastuulliseksi etenee sopuisasti (Pulkinen 1996, 30.) Nämä lapset menestyvät muita paremmin niin koulussa kuin tulevaisuuden työelämässäkin.

4 ASKELEITTAIN-OPETUSOHJELMA

Opetamme lapsille tärkeitä asioita käyttäen niihin paljonkin aikaa, kuten palapelin kokoamista, kengännauhojen sitomista, lukemista ja kirjoittamista. Tunnetilojen opettaminen jää usein vähälle, eikä moni heti huomaakaan, että myös niitä voi ja pitääkin lapsille opettaa! Vuorovaikutustaitojen opettelu tulee eteen jo päiväkotiaikana, kun täytyy oppia toimimaan ryhmässä muiden lasten kanssa. Riitatilanteita tulee vastaan niin päiväkodissa kuin koulussakin ja niiden selvittely vie oman aikansa ja voimavaransa. Tähän pyritään vaikuttamaan Askeleittain-opetusohjelman avulla.

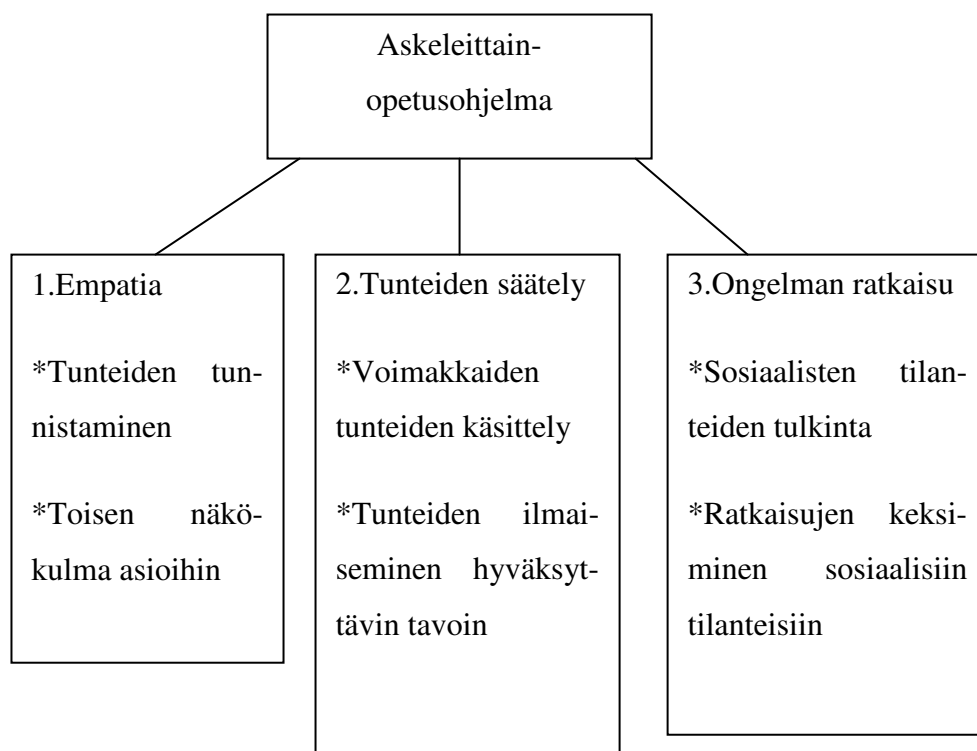
Jokaisella meistä on tunteita, ne ovat luonnollinen osa omaa itseämme. Kuinka opetamme lapsille tunteita ja niiden käsittelyä? Kuinka opetamme lapsille kuinka ilmaistaan iloa, surua tai kiukkua? Kuinka opetamme miten lapsen tulisi toimia, kun voimakkaat tunteet saavat yliotteen? Mitä voimme tehdä, kun lapsi menettää malttinsa tai piiloutuu peloissaan? (Erickson, Kaminen, Sigfrids 2006.)

4.1 Ohjelman alkuperä ja tarkoitus

Askeleittain-ohjelma on suomenkielinen versio ennaltaehkäisevästä Second Step -ohjelmasta, joka on sosiaalisia ja tunne-elämän taitoja harjaannuttava 4-12-vuotiaille lapsille suunnattu opetusohjelma. Ohjelma tunnetaan monissa päiväkodeissa nimeltä Sydänkerho. Kerhon tavoitteena on luoda päiväkotiin myönteinen vuorovaikutus, ymmärtää lapsen perustarpeet sekä kannustaa lasta. Opetusohjelma sisältää paljon keskustelua, vuorovaikutusta, roolileikkejä, empatian harjoittamista, ongelmanratkaisutaitoja sekä tunteiden säätelyä. Nimi Second Step viittaa päiväkotiin ja kouluun toissijaisen kasvattajan roolissa, jossa ilmenee selvästi kasvatuskumppanuus ja sen merkitys. Ohjelma on tuotu Amerikasta Suomeen vuonna 2003 ja myös muut pohjoismaat ovat ottaneet ohjelman aktiiviseen käyttöönsä. Ohjelman ajatuksena on, että tunteet, ajatukset ja käyttäytyminen ovat tiiviisti yhteydessä toisiinsa. (Askeleittain opettajan opas 2005, 10).

Sydänkerhossa harjoitellaan erilaisia tunnetiloja, niiden purkamista, riitojen selvittelyä, toisten auttamista ja ilahduttamista. Sydänkerhossa myös kuunnellaan kuhunkin aiheeseen liittyviä lauluja, tutustutaan käsinukkeihin; Villiin Pentuun, Herkkäkorvaiseen Etanaan ja Puheenvuoro-pupuun, joka voidaan korvata myös muulla hahmolla. Vapaaehtoisena lisätehtävänä, jota osa Askeleittain-opettajista käyttävää on piirtäminen tuokion lopuksi kustakin aiheesta omanlainen piirros. Kerhossa opitaan tunnistamaan eri tunnetiloja ja nimeämään niitä. (Lasten kasvunkansiot 2011.) Kuvilla on tärkeä merkitys tunneharjoituksissa. Kuva konkretisoi ja selkeyttää tunteita, joita lapsen on muuten hankala ymmärtää. Kuvien lisäksi sadut, tarinat, kasvatuksellinen keskustelu ja esimerkiksi näytelmät ovat hyvänä apuna tunnetaitojen opetuksessa. (Kerola, Kujanpää & Kallio 2011.)

4.2 Ohjelman sisältö

Kuvio 1. Askeleittain-ohjelman osa-alueet

Ohjelman keskeinen sisältö (Kuvio 1) koostuu kolmesta eri jaksosta, joita ovat empatiataidot eli taito tunnistaa ja ymmärtää omia ja toisten tunnetiloja, itsehillintä- ja ongelmanratkaisutaidot eli taidot pysähtyä, pohtia ja valita itse paras ratkaisu ongelmaan annetuista vaihtoehdoista sekä tunteiden säätely eli voimakkaiden tunteiden käsittely tavoitteena ehkäistä aggressiota. Nämä kolme taitoa ovat merkittäviä taitoja, jotka yhdessä kattavat terveen sosioemotionaalisen kehityksen. (Committee for children 2010, 2.) Tuokioiden aikana on omat sääntönsä, joita ovat esimerkiksi ”Silmät seuraavat”, ”Ollaan hiljaa”, ”Ollaan paikoillaan”, ”Korvat kuuntelevat” sekä ”Käsi kertoo, jos on asiaa”. Näihin sääntöihin liitetään elekielillä merkki, jota voidaan käyttää hyödyksi muissakin arjen tilanteissa. (Askeleittain koulutusmateriaali 2009.)

Ohjelman sisällöstä on tehty valmiit kotikirjeet, joita lastentarhanopettajat voivat käyttää toteuttaessaan ohjelmaa lasten kanssa. Vanhemmille tiedoitetaan tietyin väliajoin mitä kohtia ohjelmasta on tuokioilla harjoiteltu ja mitä on luvassa seuraavaksi. Näin vanhempienkin tulisi olla tietoisia ohjelman sisällöstä.

5 KASVATUSKUMPPANUUS

Kodilla on aina ensisijainen oikeus ja vastuu lapsensa kasvatuksesta. Päiväkodin tehtävään kuuluu kodin kasvatustehtävän tukeminen. Päivähoidon vaikutus lasten elämään on kuitenkin suuri, koska lapset viettävät siellä suuren osan päivästänsä. Myös päiväkodin työntekijöillä on suuret mahdollisuudet vaikuttaa lapseen ja heidän kasvatukseen. Työntekijät ovat vastuussa lapsen kasvusta ja kehityksestä päiväkodissa ja he kantavat huolta lapsen hyvinvoinnista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 11, 17-18; Työntekijöiden perehdytyskansio 2011.)

Myös Askeleittain-opetusohjelman kohdalla kasvatuskumppanuus olisi yhtä tärkeää kuin muissakin kasvatuksellisissa asioissa. Ohjelman positiivinen vaikutus syvenee, kun sitä käytetään niin päiväkodissa kuin kotonakin. Kun päiväkotitoimii yhdessä kodin kanssa tukeakseen lapsen kasvatusta, on lapsella suurempi taipumus onnistua tavoitteessaan. (Webster-Stratton 2004, 24.) Lapsen huoltajilla on kuitenkin oikeus päättää lapsensa hoidosta ja kasvatuksesta, mutta vain yhteistyössä syntyy kokonaisvaltainen näkemys lapsesta ja sitoutuneisuus lapsen kehityksen tukemiseksi sovittaviin toimintatapoihin. (Strodel-Paajanen 2007.)

5.1 Kasvatuskumppanuus lapsen sekä kasvattajan näkökulmasta

Lapsen kannalta kasvatuskumppanuus tarkoittaa sitä, että lapsi otetaan päiväkotiin tuotaessa aina vastaan henkilökohtaisesti ja myös hyvästellään päivän päätteeksi. Vanhempien kanssa keskustellaan sekä tulo- että hakutilanteesta esimerkiksi hoitopäivän tapahtumista ja heille tiedotetaan mahdollisesta tulevasta ohjelmasta. Keskustelu vanhempien ja päivähoidon välillä tekee toiminnan lapselle merkityksellisemmäksi ja on siksi ensiarvoisen tärkeää. Lapsi tietää tällöin vanhempiensa luottavan hoitopaikkaan ja lapsi pystyy olemaan vapautuneempi ja luottavaisempi hoitopaikkaansa kohtaan. Keskustelemalla vanhempien kanssa opitaan tuntemaan lapsi paremmin, pystytään sopimaan yhteisiä kasvatustavoitteita ja saadaan aikaiseksi yhtenevä, toinen toistaan täydentävä kasvatustavoite. Vanhempien merkitys on sitä suurempi, mitä nuoremmasta lapsesta on kyse. Pieni lapsi ei välttämättä vielä osaa

ilmaista mielenkiinnon kohteitaan, joten vanhempia on tällaisessa tilanteessa tärkeä kuunnella. Työntekijöiden tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa lapselle mielekästä ja tarpeita vastaavaa hoitoa ja toimintaa vanhemman antamaa tietoa hyväksikäyttäen.

Kasvattajien näkökulmasta ajateltuna on kasvatuskumppanuudessa sekä vanhemmillä että päiväkodin henkilökunnalla omanlaisensa roolit, jotka tukevat ja täydentävät toisiaan. Tulokeskustelussa pohditaan omia rooleja ja keskustellaan omista tehtävistä lapsen kasvattajina. Erityisen tärkeää on myös arvostaa ja kunnioittaa molempien osapuolten kasvatusta ja roolia. Tällöin kasvatuskumppanuus toteutuu käytännössä. Jos toinen osapuoli ei tunne toisen roolia ja kasvatustyyliä, ei kasvatuskumppanuuskaan toimi. Kumppanuusosapuolten on tunnettava toistensa käytännöt parhaimmalla mahdollisella tavalla. Kasvatuskumppanuus yhdistää kaksi lapselle merkityksellisintä ja tärkeintä tahoa. Yhteistyö näiden kahden tahon välillä on välttämätöntä lapsen kehityksen kannalta. Vanhemmat ovat osaksi mukana päiväkodin toiminnassa, kuten vanhempainkahvituksissa kerran kuukaudessa, erilaisissa järjestetyissä juhlissa jne. Kasvatuskumppanuus yhdistää kaksi erilaista asiantuntemusta lapsesta. Näin päivähoito tukee koko perheen voimavaroja. (Kurvinen, Neuvonen, Sivén, Vartiainen, Vihunen & Vilén 2008, 112.)

5.2 Valtakunnalliset ja kuntakohtaiset asiakirjat

Päivähoidon ammattikasvattajien työtä sekä kasvatuskumppanuutta ohjataan sekä valtakunnallisilla että kuntakohtaisilla asiakirjoilla. Näitä valtakunnallisia asiakirjoja ovat esimerkiksi lait ja asetukset, jotka koskevat lasten päivähoitoa ja esiopetusta, varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Kuntakohtaisiin asiakirjoihin kuuluvat kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja strategiat, kunnan varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat, yksikön varhaiskasvatussuunnitelma, sekä lapsen oma varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelma. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimustehtävä on selvittää Askeleittain–opetusohjelman vaikuttavuutta lapsen käyttäytymiseen. Tutkimus toteutetaan vanhempien näkökulmasta ja sen avulla pyritään saamaan esiin vanhempien mielipiteitä, odotuksia sekä tietämystä ohjelman sisällöstä. Ideoita tutkimusaiheeseen on antanut opinnäytetyöohjaaja, varhaiskasvatuksen opettaja, Askeleittain-opetusohjelman Suomeen tuoja sekä yksi ohjelman pilotointiryhmässä toimineista.

6.1 Tutkimusongelmat

Päätutkimusongelmana on:

1. Onko askeleittain ohjelmasta ollut näkyvää hyötyä lapselle?

Alaongelmina ovat:

2. Mitä vanhemmat odottaisivat ohjelmalta?
3. Miten lasta ohjataan tietyissä tilanteissa käyttäytymään kotona?
4. Osaako lapsi nimetä tunteitaan?
5. Ovatko vanhemmat tietoisia opetusohjelman sisällöistä?

6.2 Tutkimuskohde

Tutkimuksen kohteena ovat vanhemmat, joiden lapset osallistuvat vaasalaisessa päiväkodissa toteutettaviin Askeleittain–tuokioihin eli Sydänkerhoon. Tutkimuksessa käytetään kokonaisotantaa eli huomioon otetaan koko perusjoukko. Huomioidaan siis kaikkien Askeleittain–ohjelmaan osallistuvien lasten vanhemmat kolmessa vaasalaisessa päiväkodissa ja heiltä saadut vastaukset. Ensimmäisen päiväkodin esikouluryhmään vein yhteensä 20 kyselylomaketta eli koko ryhmän lasten vanhemmille ja toisen päiväkodin esikouluryhmään 10 kyselylomaketta, siitä syystä, koska heillä vain puolet kahdenkymmenen lapsen ryhmästä osallistuvat Askeleittain–opetusohjelman tuokioihin. Lomakkeita palautui kuitenkin yhteensä vain 11 kappaletta, jonka vuoksi vein yhdeksän lomaketta vielä kolmanteen päiväkotiin, joista kuusi palautui.

Valitsin tutkimuksen kohteeksi esiopetuksessa olevien lasten vanhemmat. Esiopetus on perinteisesti ollut sisäänrakennettuna päivähoitokasvatukseen. Esiopetuksella on tarkoitettu kaikkea alle kouluikäisten lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tietoista ja tavoitteellista tukemista. Rakenteellisen uudistuksen myötä esiopetus rajattiin tarkoittamaan kuusivuotiaiden opetusta ja kasvatusta. Sisällöltään ja pedagogikaltaan esiopetus on varhaiskasvatusta. (Heikka, Hujala, Turja 2009, 13.)

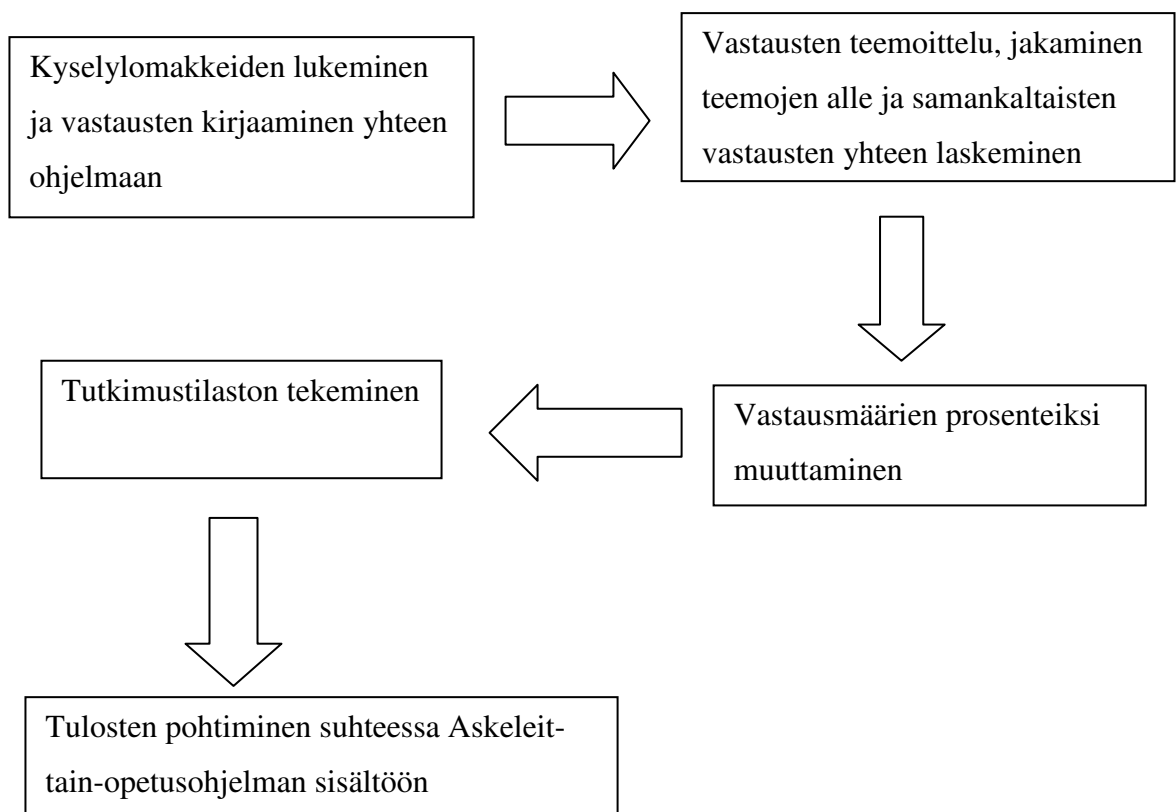
6.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelminä ovat sekä kvantitatiivinen eli määrällinen että kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa keskeisiä tekijöitä ovat aikaisempien tutkimusten johtopäätökset, teoriat, hypoteesit, käsitteet ja niiden määrittäminen sekä muuttujien muodostaminen taulukkomuotoon että aineiston saattaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa korostuu vahvasti teorian osuus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 135-140.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja siinä suositaan ihmistä tiedon antajana. Apuna käytetään induktiivista analyysia, eli tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia asioita aiheesta. Yleisimmin käytetyt analyysimenetelmät ovat diskurssianalyysi, tyypittely, sisällön erittely ja teemoihin jakaminen eli teemoittelu. (Hirsjärvi ym 2009, 224) Itse koen näistä parhaimmaksi menetelmäksi teemoittelun oman tutkimukseni analysointiin ja sitä aion myös tutkimuksessani käyttää.

6.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysiin kuuluu aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston luokittelu ja tulkinta sekä analyysin luotettavuuden arviointi. Aineistosta käytännössä erotetaan erilaisuudet ja samanlaisuudet. Aineistoja kuvaavat luokat ovat toisensa poissulkevia ja yksiselitteisiä. Saadut vastaukset luokitellaan merkityksen, tarkoituksen, seurauksen ja yhteyden perusteella eri luokkiin.

Kuvio 2. Analyysin etenemisen vaiheet.

6.5 Tutkimuksen toteutus

Aluksi tehtiin kaksi erilaista kyselylomaketta, toinen täysin avoimilla kysymyksillä, toisen vastausvaihtoehdoilla. Nämä molemmat kyselylomakkeet lähetettiin kahdelle koehenkilölle, tarkoituksena saada heiltä palaute, kumpi lomake oli selkeämpi, ymmärrettävämpi ja parempi. Huomattiin kuitenkin, että näillä kahdella vastaajalla on halutessaan mahdollisuus hyödyntää avoimiin kysymyksiin toisen lomakkeen vastausvaihtoehtoja, eikä niiden avulla välttämättä saisi luotettavia vastauksia. Siitä syystä lähetettiin neljälle muulle testihenkilölle jompikumpi kyselylomake sattumanvaraisesti, kahdelle avoin ja kahdelle vaihtoehtoinen. Saaduista vastauksista tutkittiin, kumpi lomake antaa paremmat tulokset halutusta näkökulmasta katsottuna. Vastaajilta pyydettiin palautetta lomakkeista ja palautteen perusteella muokattiin lomaketta paremmaksi. Ensimmäiseltä molemmat lomakkeet saaneelta tuli palautetta, että vastausvaihtoehtoinen lomake oli yksinkertai-

sempi ja mukavampi täyttää. Monesta vastauskohdasta oli kuitenkin ollut hankala valita oikealta tuntuva vaihtoehto. Sen vuoksi jokaiseen kysymykseen lisättiin vielä tila avoimelle vastaukselle, joko d) tai e) vastauskohdan riippuen kysymyksestä. Vanhempi voi tällöin kirjoittaa vastauksensa viivalle omin sanoin eikä hänen tarvitse valita määrätystä vaihtoehdoista sellaista, joka ei täysin pidä paikkaansa, mikä taas huonontaisi tutkimuksen luotettavuutta. Toinen molemmat lomakkeet saanut vastaaja, oli samoilla linjoilla ensimmäisen kanssa. Hänestä vastausvaihtoehtoinen lomake oli parempi eikä vienyt niin paljon vastausaikaa kuin avoin lomake. Toisaalta avoin kyselylomake tuo monipuolisempia ja totuudenmukaisempia vastauksia, joita voidaan pitää luotettavampina verrattuna monivalintakysymyksiin.

Lopuilta neljältä testivastaajalta saatuja vastauksia tutkittiin ja mietittiin, kumpi lomakkeista täyttää odotukset vastausten sisällön suhteen. Vastausten perusteella päädyttiin monivalintalomakkeeseen, tehden siihen kuitenkin pieniä muokkauksia. Vastaajat olivat huomanneet lomakkeessa pieniä huolellisuusvirheitä, jotka korjattiin. Lopuiltakin vastaajilta tuli kommenttia samasta lomakkeesta sen verran, että lomake ei ollut liian pitkä eikä vienyt paljon aikaa.

Tutkimus toteutettiin strukturoituna eli lomakehaastatteluna. Kysymykset muotoiltiin tietyllä tavalla ja esitettiin määrättyssä järjestyksessä. Aloitettiin monivalintakysymyksillä, joita on yhteensä kaksitoista kappaletta. Kysymykset jaettiin Askeleittain-ohjelman aihealueiden mukaan empatiaan, tunteiden säätelyyn sekä ongelmanratkaisuun, eri otsikoiden alle. Valmiiksi laadittiin vastausvaihtoehdot, joista sopivimman vastaaja ympyröi. Jos mikään vaihtoehdoista ei ole sopiva, vastaaja kirjoittaa vastauksen omin sanoin vastauskohtaan d) tai e) riippuen kysymyksestä. Loppuun jätetään vastaajille tilaa avoimiin kysymyksiin vastaamiselle. Avoimia kysymyksiä laadittiin yhdeksän kappaletta. Yhteensä kysymyksiä on siis 21 kappaletta. Tutkimuslomakkeet jätettiin ensimmäiseen päiväkotiin tiistaina 5. huhtikuuta ja toiseen 8. huhtikuuta. Kolmanteen päiväkotiin lomakkeet vietiin 4. toukokuuta. Vastausaikaa kaikilla vanhemmillä oli kaksi viikkoa.

6.6 Tutkimuksen luotettavuus

On olemassa monenlaisia mittaus- ja tutkimustapoja tutkimuksen luotettavuuden arviointia varten. Mitä tahansa niistä käyttäen on hyvä arvioida tutkimuksen luotettavuutta jälkeenpäin. On itsestään selvää, että tutkimuksissa pyritään välttämään virheitä, mutta tutkimustuloksiin ei voida luottaa aivan täysin. Lomakekysely on tehokas menetelmä, koska sen avulla voidaan saada vastauksia moniin kysymyksiin pienessä ajassa ja se on tutkijallekin vaivaton tapa toteuttaa tutkimus. Ei ole kuitenkaan mahdollista varmistua vastaajien huolellisuudesta ja rehellisyydestä. Vastausvaihtoehtojen väärinymmärrysten mahdollisuus on myös olemassa.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää vastaajien runsas määrä. Tutkimukseen osallistui yhteensä 17 vanhempaa. Vastaajille annettiin mahdollisuus vastata anonyyminä, mikä varmasti lisäsi tutkimukseen osallistuneiden määrää. Houkuttimena vastaajille luvattiin arpoa yhteystietonsa ilmoittaneiden kesken yllätyspalkinto.

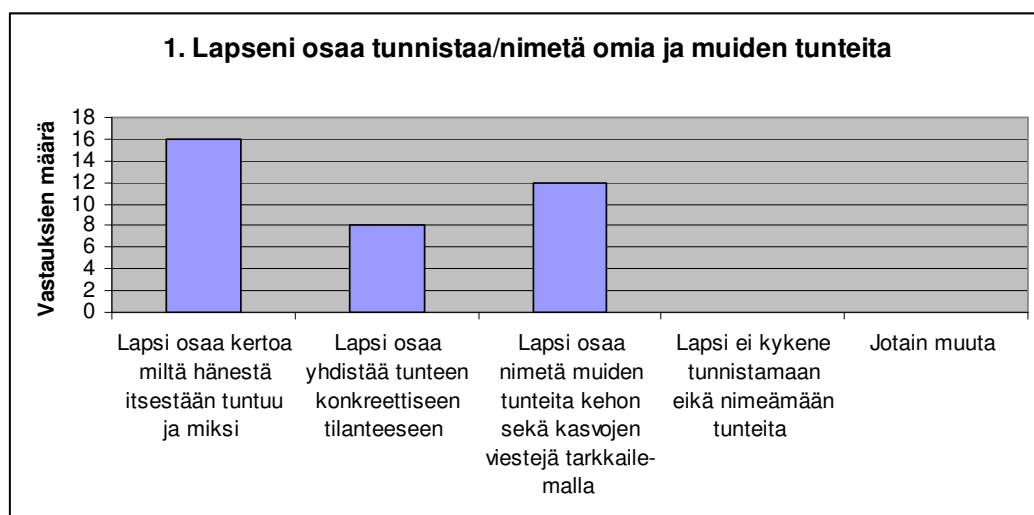

7 TULOKSET

Tutkimukseen osallistui kolmen vaasalaisen päiväkodin esikouluryhmät. Vastauksia tuli yhteensä 17 kpl, joista 10 ensimmäisestä päiväkodista, 1 kpl toisesta päiväkodista ja 6 kpl kolmannesta päiväkodista.

Vastausprosentti oli 43,6. Saatuja tuloksia tarkasteltiin ohjelman eri osien toteutumisen näkökulmasta. Kaikista kolmesta päiväkodista saadut tulokset yhdistettiin, koska päiväkoteja ei pyritä tutkimuksessa vertailemaan. Tästä syystä myöskään päiväkotien nimiä ei katsottu tarpeellisiksi opinnäytetyössä erikseen nimetä.

7.1 Empatia eli myötätunto

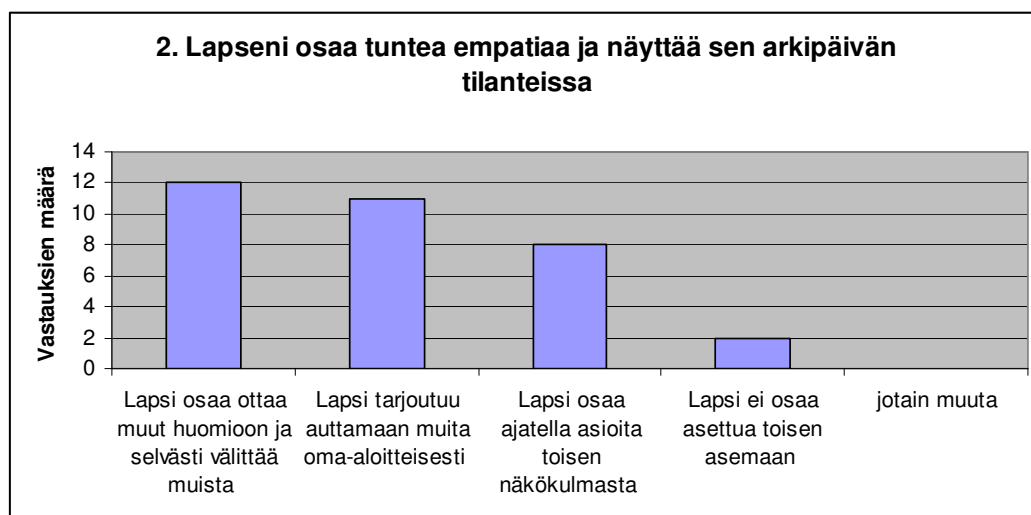

Kuvio 3. Lapseni osaa tunnistaa/nimetä omia ja muiden tunteita.

Kuviosta 3 selviää vanhempien vastaukset väittämään. 16 (94 %) tutkimuksessa mukana olleista lapsista osaa kertoa miltä heistä itsestään tuntuu ja miksi. Tämä tutkimustulos kertoo siitä, että suurimmalla osalla vanhemmista on ollut aikaa ja kiinnostusta kohdata lapsen tunteet. Lapsikin voi paremmin, kun hän kykenee kertomaan avoimesti omista tunteistaan ja kokee ne hyväksytyiksi. Huomattavasti yli puolet eli 12 (70 %) näistä lapsista osaa lisäksi nimetä muiden tunteita kehon sekä kasvojen viestejä tarkkailemalla. Lisäksi 8 (47 %) lapsista osaavat yhdistää tun-

teen konkreettiseen tilanteeseen. Tutkimuksessa ei ollut mukana yhtäkään lasta, joka ei olisi kyennyt tunnistamaan eikä nimeämään tunteitaan.

Vastausten perusteella voidaan todeta lasten sisäistäneen tuokiolla läpikäydyn empatian merkityksen, ainakin toisen asemaan asettumisen ja toisen tunteiden ymmärtämisen kohdalla. Empatian eli myötätunnon osa-alueella tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen olivat lapsilla vastausten mukaan hyvin hallussa. Ohjelman empatia-osion tavoitteena olikin oppia tunnistamaan omat tunteet ja asettumaan toisen asemaan. Kaikki sosiaaliset taidot pohjautuvat empatiaan, mikä onkin luultavasti syynä siihen, miksi empatia-osio käydään lasten kanssa läpi ensimmäisenä.

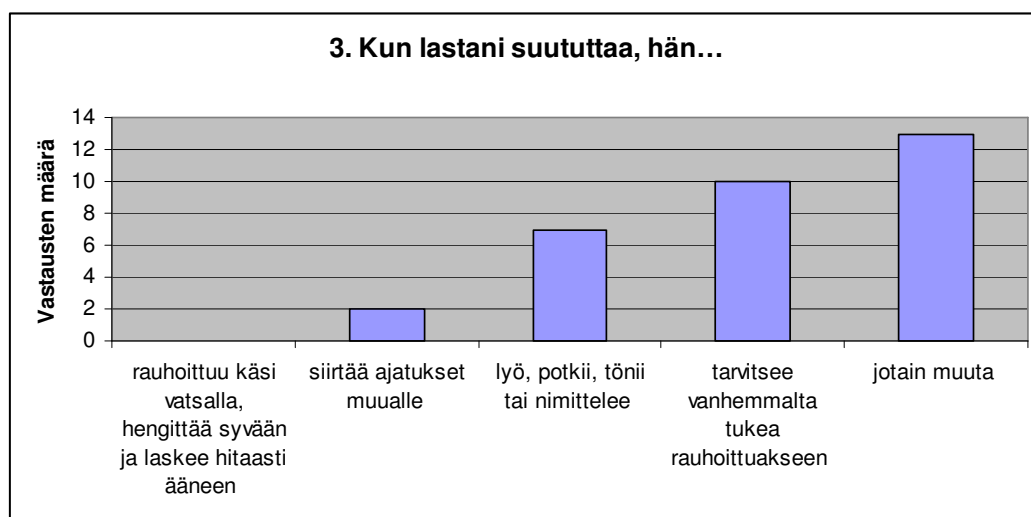
Kuvio 4. Lapseni osaa tuntea empatiaa ja näyttää sen arkipäivän tilanteissa.

Kuviossa 4 kuvataan vanhempien vastauksia lapsen empatian tuntemisesta. Empatian tunteminen ja sen näyttäminen on tämän perusteella hyvällä pohjalla, nimitään 12 (71 %) lapsista osaa ottaa muut huomioon ja selvästi välittää muista ihmisistä. 11 (65 %) tarjoutuu auttamaan muita oma-aloitteisesti ja 8 (47 %) osaa ajatella asioita toisen näkökulmasta. Ainoastaan 2 (12 %) lapsista eivät osaa asettua toisen asemaan eivätkä ajatella asioita toisen näkökulmasta. Tutkimustulosten perusteella suurin osa vanhemmista ovat huomanneet lapsensa tuntevan empatiaa ja näyttävän sen avoimesti.

Aiemman kysymyksen tulosten perusteella tämä vastausjakauma oli ennakoitava. Oli kuitenkin yllättävää, että pieni osa lapsiryhmästä eivät näytä tuntevansa empatiaa ollenkaan. Empatia on laaja käsite, johon sisältyy omien ja muiden tunteiden tunnistaminen, kyky tarkastella tilanteita toisen näkökulmasta, kyky ymmärtää toisen tunteita sekä tunteiden ja näkökulmien viestittäminen muille. Lisäksi käsitteeseen sisältyy välittämisen ja huolenpidon osoittaminen.

Lapset tarjoavat apuaan ja henkistä tukeaan muille sitä todennäköisemmin, mikäli he pystyvät asettumaan tilanteessa toisen asemaan ja näkemään asian toisen näkökulmasta. Päinvastoin aggressiiviset lapset eivät todennäköisemmin auta vaikeuksissa olevaa ikätoveriaan.

7.2 Tunteiden säätely

Kuvio 5. Kun lastani suututtaa, hän..

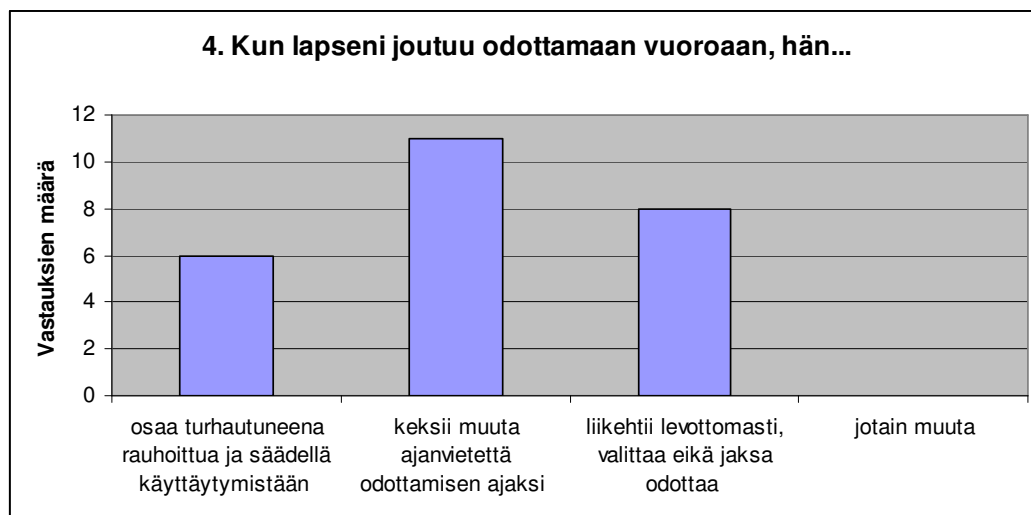
Kuvio 5 kertoo lapsen käyttäytymisestä suuttuessaan. Vastausten mukaan yksikään lapsi ei suuttumistilanteessa käytä Askeleittain-tuokioilla opetettua rauhoittumistapaa eli ”Rauhoitu käsi vatsalla, hengitä syvästi ja laske hitaasti ääneen.” Suurin osa lapsista eli 10 (59 %) tarvitsevat vanhemmalta tukea rauhoittuakseen ja 2 (12 %) lapsista siirtää ajatukset muualle, kun heitä suututtaa. Lyömistä, potkimista, tönnimistä tai nimittelyä suuttumistilanteessa käyttävät 7 (42 %) lapsista. Muita käyttäytymismenetelmiä ovat esimerkiksi huutaminen (12 %), itkeminen (18 %), halu olla rauhassa (18 %), poistuminen paikalta (6 %), hermostuminen (6

%) sekä mökötyt (6 %). 2 (12 %) lapsista kaipaavat keskustelua eivätkä halua jäädä kiukkunsa kanssa yksin.

Tunteiden säätely on tutkimuksen mukaan vielä melko heikolla pohjalla esikouluikäisten keskuudessa. Tämän ikäisten tulisi osata rauhoittaa itsensä omalla toiminnallaan. Askeleittain-tuokioilla käytettävää rauhoittumistapaa olisi luullut osan lapsista käyttävän. Opettajan tulisi vahvistaa tätä rauhoittumistapaa myös päiväkodin arjessa opetustuokioiden välissä. Yli puolet lapsista tarvitsevat tukea rauhoittuakseen, eivätkä osaa itse rauhoittaa itseään. Vanhempien tulisi tukea lasta toimimaan Askeleittain-periaatteen mukaan. Vanhemmat voisivat esimerkiksi ohjata lastaan laittamaan käden vatsalleen, kehoittaa hengittämään syvään tai tehdä sen lapsen kanssa yhdessä ja laskemaan hitaasti ääneen. Tällainen toiminta kuitenkin vaatisi sen, että päiväkodin henkilökunnan tulisi olla ohjeistanut vanhempia siihen. Periaatteiden ei tulisi olla mukana vain tuokioilla vaan niitä pitäisi vahvistaa myös tavallisessa arjessa. Kaksi lapsista onnistuu itsensä rauhoittamisessa ilman ulkopuolista apua, mutta hekin suunnaten ajatukset muualle. Tämäkään ei välttämättä ole paras mahdollinen ratkaisu tilanteeseen. Tunteet jäävät tällöin käsittelemättä ja ne pyritään unohtamaan, mikä voi tuottaa hankaluuksia pitkällä aikavälillä.

Hieman alle puolet lapsista lyövät, potkivat, tönivät tai nimittelevät suuttumistilanteessa. Lasten tulisi ymmärtää, ettei esimerkiksi huutaminen tai itkeminen auta asiaa. Myös hermostuminen sekä mökötyt ovat turhia käyttäytymistapoja. Kolme lapsista haluaa suuttuessaan olla rauhassa ja yksi poistuu kokonaan tilanteesta. Askeleittain tuokioilla harjoitellaan myös tätä tilanteesta poistumisen taitoa. Lasta ei kuitenkaan saisi jättää yksin suuttumuksen kanssa, vaan asia pitäisi pyrkiä selvittämään mieluummin yhdessä. Askeleittain-ohjelmassa pitäisi panostaa enemmän tunteiden säätelyyn ja hallintaan. Tämä osio voisi olla nykyistä laajempi, jolloin lapset selviäisivät suuttumistilanteissa paremmin ilman aikuisen antamaa tukea. On kuitenkin liioittelua vaatia esikouluikäiseltä lapselta selviämistä tunnekuohuista kokonaan ilman aikuisen apua. Itsensä hillitseminen ja rauhoittaminen on suuttumistilanteissa ikuinen ongelma, jossa ei monikaan alle kouluikäinen vielä itsekseen onnistu. Opetuksen vaikutus voi kuitenkin olla parempi, jos taitoa

harjoitellaan tiiviimmin ja opetusta jatketaan koulussakin. Tällöin hyvä pohja ja toimintamalli siirtyy lapsen mukana ja pikkuhiljaa rakentuu aivoihin automaattiseksi toimintamalliksi.

Kuvio 6. Kun lapseni joutuu odottamaan vuoroaan, hän...

Kuviossa 6 selkeytetään lasten käytöstä oman vuoron odotustilanteessa. Suurin osa eli 11 (65 %) lapsista keksivät muuta ajanvietettä odottamisen ajaksi ja 8 (47 %) lapsista liikehtivät levottomasti, valittavat eivätkä jaksaa odottaa vuoroaan. Vuoroa odottaessaan lapsista 6 (35 %) osaavat turhautuneina rauhoittua ja säädellä käyttäytymistään itse. Yksi vanhempi jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

Odotustilanteessa lapset osaavat rauhoittaa itse itsensä paremmin, kuin suuttumistilanteessa. (ks. Kuvio 5) Kuitenkin lähes puolet liikehtii levottomasti, valittaa eikä jaksaa odottaa omaa vuoroaan. Myös tätä harjoitellaan ahkerasti esikoulun arjessa sekä Askeleittain-tuokioilla. Esikoulussa omaa vuoroaan joutuu odottamaan useammin kuin päiväkodissa pienempien ryhmissä. Esikoulun jälkeen lapset siirtyvät kouluun, jolloin odottaminen ja itsensä hillitseminen ovat tärkeässä arvossa. On silti ymmärrettävää, etteivät kaikki lapset kykene tähän vielä esikouluiässä. Yksi vanhemmista (6 %) oli tarkentanut vastaustaan, että hänen lapsensa osaa säädellä käyttäytymistään kylässä, mutta kotona liikehtii levottomasti, valittaa ei-

kä jaksa odottaa. Joskus lapset osaavat olla vieraskoreita, mutta omassa kotonaan kun ympäristö sekä ihmiset ovat tuttuja, joihin luottaa, ympärillään.

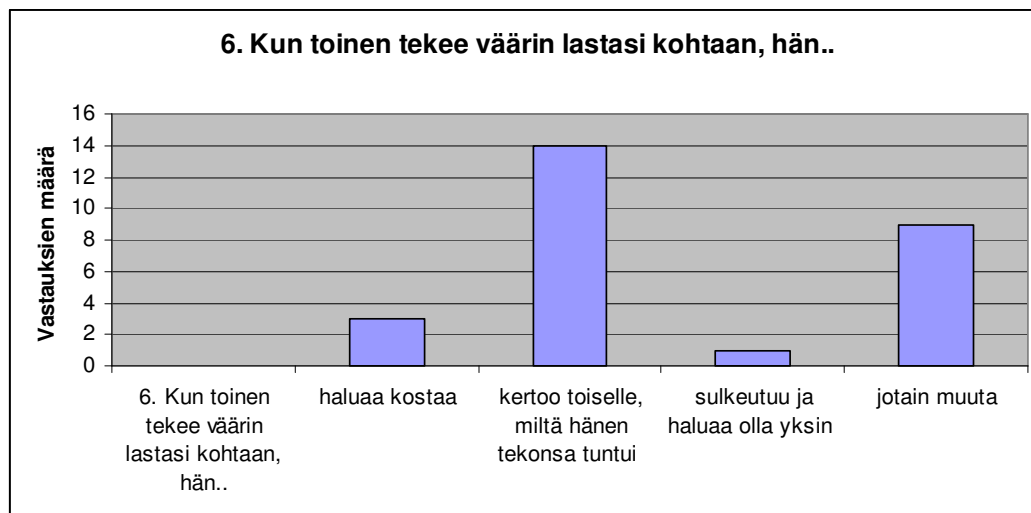
Kuvio 7. Kun lapseni on tehnyt väärin, hän..

Kuviossa 7 kuvataan lasten taitoa pyytää anteeksi. Tehtyään väärin jopa 94 % (16) lapsista pyytävät oma-aloitteisesti anteeksi tekoaan. 11 (65 %) näistä katuvat tekoaan ja 2 (12 %) sivuuttavat tai yrittävät unohtaa asian. 1 (6%) vanhempi joutuu kehoittamaan lastaan anteeksipyyntöön.

Jo leikki-iässä lapsia pyritään opettamaan pyytämään anteeksi. Heille selitetään yksinkertaisella tavalla, miksi anteeksipyyntö on tärkeää ja miksi niin tulee toimia väärin tehdessään. 16 (94 %) lapsista osasivat pyytää anteeksi oma-aloitteisesti ilman erillistä pyyntöä. Tämä taito on erittäin tärkeä osata ja siitä on ehdottomasti hyötyä lapsen tunne-elämälle.

2 (12 %) lapsijoukosta sivuuttaa tilanteen ja yrittää unohtaa asian. Tämä kertoo ehkä siitä, ettei lasta ole opetettu pyytämään anteeksi eikä sitä ole tältä tarpeeksi vaadittu. Lapsen voi olla hankala myöntää tehneensä väärin ja joskus pelkkä anteeksi pyytäminen voi olla lapselle vaikeaa. Päiväkodeissa lapset laitetaan pyytämään toiselta anteeksi, jos on tehnyt väärin toista kohtaan. Tämä on mielestäni oikea tapa toimia. Näin lapsikin oppii anteeksipyynnön merkityksen. Osa vanhemmista saattaa olla tätä käytäntöä vastaan, jos he eivät menettele samalla tavoin

kotona arjessa. On kuitenkin hyvä, että asiaa kerrataan Askeleittain-ohjelmassa, vaikka se olisikin osalle lapsista itsestänselvyys.

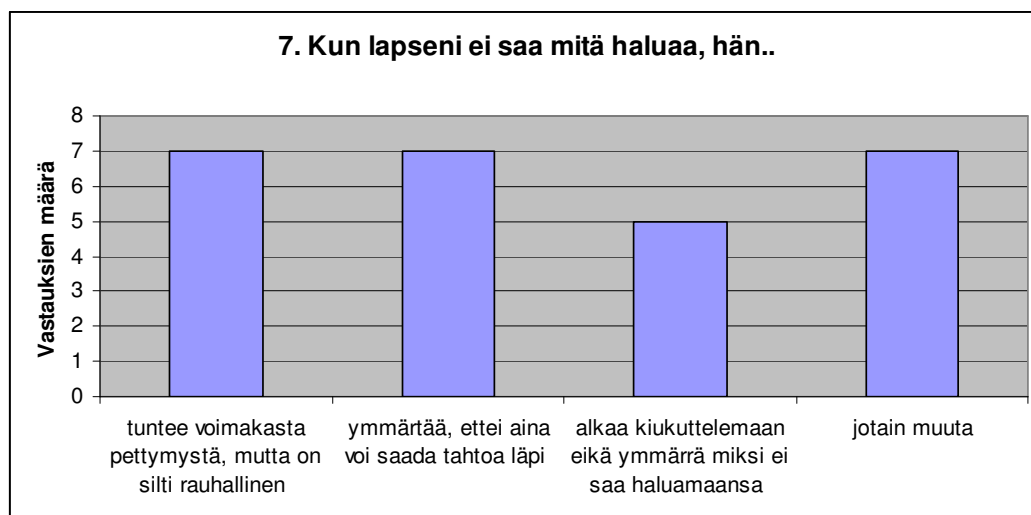

Kuvio 8. Kun toinen tekee väärin lastasi kohtaan, hän..

Kuvio 8 kertoo, miten lapsi reagoi jouduttuaan loukatuksi. Toisen tehdessä väärin lasta kohtaan huomattava osa eli 14 (83 %) lapsista kertovat toiselle miltä hänen tekonsa tuntui. 3 (18 %) haluavat kostaa ja 1 (6 %) sulkeutuu ja haluaa olla yksin. Kolme (18 %) lapsista menevät kertomaan tilanteesta aikuiselle. Muita käyttäytymistapoja ovat esimerkiksi suuttuminen ja huutaminen (6 %), itkeminen (12 %), lähteminen pois paikalta (6 %), hämmentyminen (6 %) sekä suuttuminen ja mutiseminen itsekseen (6 %).

Lapset osaavat kertoa tunteistaan toiselle, kun toisen teko saa aikaa pahan mielen. Lapset todellakin puhuvat tunteistaan ja ovat avoimia niiden suhteen. Lapsi odottaa toisen pyytävän anteeksi, kun kertoo loukkaantuneensa tämän teosta itseään kohtaan. Kostonhalua tunsivat 3 (18 %) lasta, mikä kertoo lasten aggressiivisuudesta ja vääränlaisesta tunteiden hallintamenettelystä. Kostaminen, suuttuminen ja huutaminen eivät auta asiaa, mutta on toisaalta ymmärrettävää että esikoululainen lapsi puolustaa itseään tällä tavoin. Itku on vielä osalla melko herkässä ja tuntuu toimivan joka tilanteessa. Tämä voi kertoa siitä, että kotona lapsi saa tahtonsa läpi

purskahtamalla itkun. Jotkut lapsista hakevat itkulla huomiota tai läheisyyttä. Yllättävää oli, että vain 1 (6 %) poistuu tilanteesta tai suuttuu ja mutisee itseksensä.

Kuvio 9. Kun lapseni ei saa mitä haluaa, hän..

Kuviosta 9 selviää lapsen käyttäytyminen tilanteessa, jossa hänelle ei anneta sitä mitä hän haluaa. Kun lapsi ei saa mitä haluaa, 7 lasta (42 %) tuntevat voimakasta pettymystä, mutta ovat silti rauhallisia. Myös 7 (42 %) ymmärtävät, ettei aina voi saada tahtoa läpi. 5 (29 %) alkavat kiukuttelemaan eivätkä ymmärrä miksi he eivät saa haluamaansa. Muita toimintamalleja ovat hetken kiukuttelu, pettyminen mutta lopulta ymmärtäminen (18 %), itkeminen (12 %) ja asiasta jankuttaminen kunnes hyväksyy selityksen (6 %).

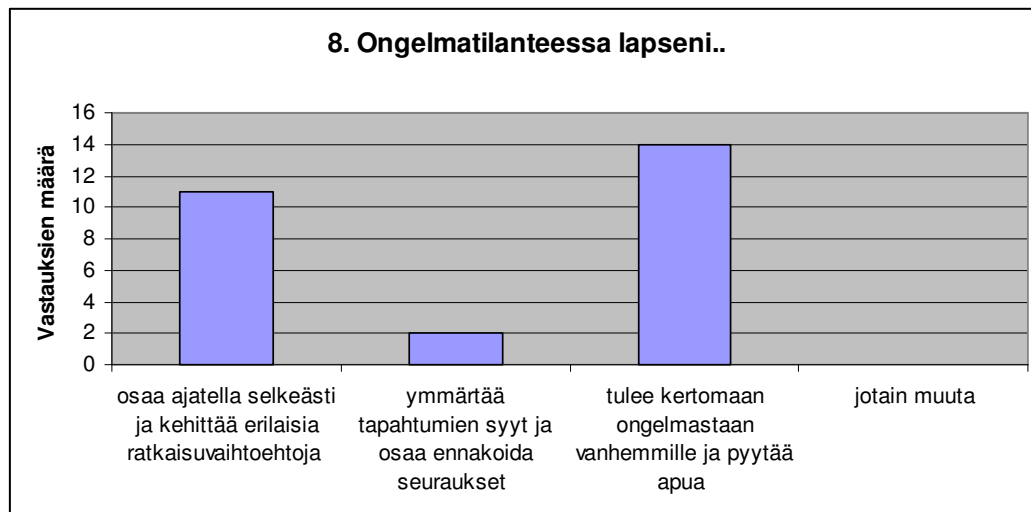
Tunteiden säätely -osion tavoitteena on opettaa lapsille voimakkaiden tunteiden käsittelyä sekä niiden ilmaisua hyväksyttävillä tavoilla. Sosioemotionaalisesti taitavat lapset kykenevät käsittelemään paremmin voimakkaita tunteitaan ja ilmaisemaan niitä sosiaalisesti hyväksyttävämällä tavalla kuin lapsia, joilla näissä taidoissa on puutteita. Niin myönteisiin, kielteisiin kuin ahdistaviinkin tunteisiin tarvitaan tunteiden säätelykykyä, kyseessä ei ole siis pelkästään negatiiviset tunteet.

Yksi tärkeimmistä tunteiden säätelyn osatekijöistä on tarkkaavuus, eli kyky pysyä tarkkaavaisena sisäisistä tai ulkoisista häiriötekijöistä huolimatta. Myös kyky vas-

tustaa välittömiä palkkioita haastavan tavoitteen saavuttamiseksi kuuluu tarkkaavuuden kriteereihin. (Askeleittain opettajan opas 2005.)

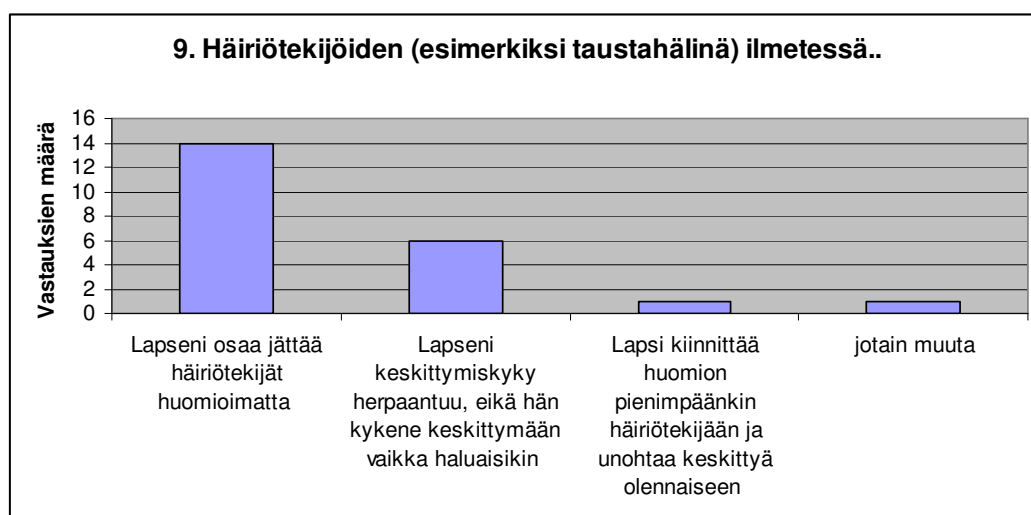
7.3 Ongelmanratkaisu

Kuvio 10. Ongelmatilanteessa lapseni..

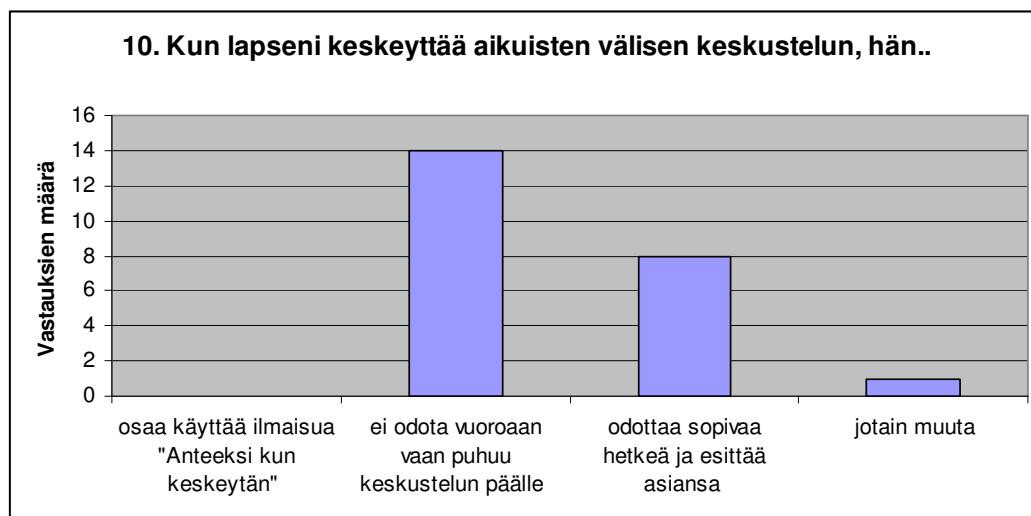
Kuviossa 10 kuvataan lasten ongelmanratkaisutaitoja. Ongelmatilanteessa lapsista 14 (82 %) menevät kertomaan ongelmastaan vanhemmilleen ja pyytämään apua. 11 (65 %) osaavat ajatella selkeästi ja kehittää erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja. 2 (12 %) ymmärtää tapahtumien syyt ja osaa ennakoida niiden seuraukset.

Suurin osa lapsista kääntyy ongelmatilanteessa vanhempiensa puoleen, mikä ei ollut yllättävää aikaisempien vastausten perusteella. Askeleittain-tuokioissa harjoitellaankin avun pyytämistä vanhemmalta. Myös tämä vaatii tietynlaista rohkeutta lapselta ja on tärkeä taito, jota tarvitaan elämässä. Lapsi oppii tätä kautta myöntämään itsellensä ettei aina selviä ilman ulkopuolista apua eikä niin ole tarkoituskaan. 11 (65 %) osaavat kehittää itse omat ratkaisuvaihtoehdot. Vain kaksi (12 %) ymmärtää tapahtumien syyt ja seuraukset. Tällaista ei kovin usein 5-6-vuotiaalta lapselta vaaditakaan.

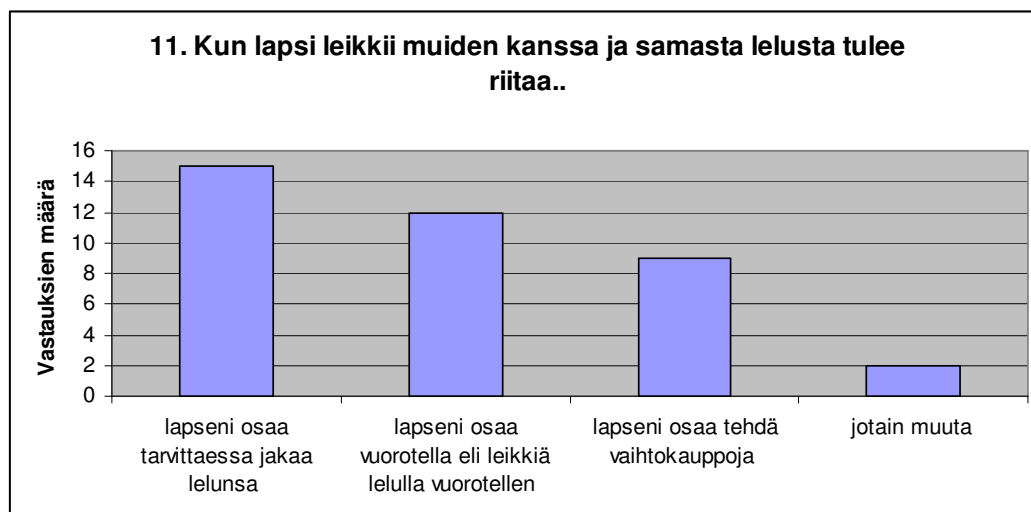
Kuvio 11. Häiriötekijöiden (esimerkiksi taustahälinä) ilmetessä..

Kuvio 11 kiteyttää lapsen käytöksen häiriötekijöiden ilmetessä. 14 (82 %) lasta osaavat jättää häiriötekijät huomioimatta. Todennäköisesti tällä osalla lapsista on kotona esimerkiksi pienempiä sisaruksia, jolloin he ovat tottuneet taustahälinään ja osaavat keskittyä olennaiseen vaikka häiriötekijöitä ilmenisikin. 6 (35 %) lapsista keskittymiskyky herpaantuu eivätkä he kykene keskittymään vaikka haluaisivatkin. Nämä lapset ovat todennäköisesti tottuneet toimimaan hiljaisuudessa ja omassa rauhassa, joten pienikin häiriötekijä saa heidät keskeyttämään asiaan paneutumisensa. 1 (6 %) lapsi kiinnittää huomion pienimpäänkin häiriötekijään ja unohtavat keskittyä olennaiseen. Lisäksi 1:n (6 %) lapsista keskittyminen keskeytyy hetkeksi, mutta palaa takaisin hetken kuluttua.

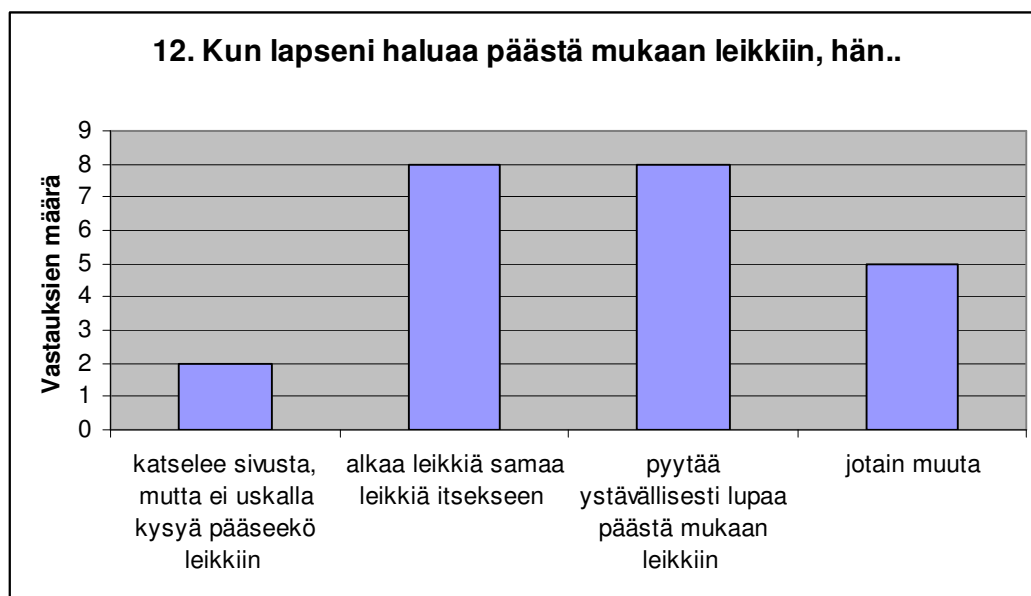
Kuvio 12. Kun lapseni keskeyttää aikuisten välisen keskustelun, hän..

Kuvioon 12 kiteytyy oman puheenvuoron odottaminen. Lapsen keskeyttäessä aikuisten väliset keskustelun ei kukaan heistä käytä Askeleittain-tuokioilla harjoitettua ilmaisua ”Anteeksi, kun keskeytän”, vaan 14 (83 %) eivät odota omaa vuoroaan vaan puhuvat keskustelun päälle. Tätä tulisi harjoittaa enemmän Askeleittain-tuokioissa. Pieni lapsi ei ymmärrä, miksi hänen tulisi odottaa omaa vuoroansa, mutta esikoululaisen luulisi sen jo ymmärtävän. Osa lapsista saattaa tietää, että toisen päälle ei saisi puhua, mutta eivät yksinkertaisesti jaksa odottaa omaa vuoroaan. Lähes puolet eli 8 lasta (47 %) odottavat sopivaa hetkeä ja esittävät sitten asiansa. Luultavasti lapsia on opetettu tähän osaksi myös kotona. Osa vanhemmista tarkensi vastaustaan lisäämällä, että lapsi odottaa omaa vuoroaan vaihtelevasti. 1 (6 %) lapsi ilmaisee viittaamalla, että nyt on hänen vuoronsa puhua. Tämä käytäytymismenetelmä on Askeleittain-tuokioiden aikana sääntö ”Käsi kertoo, jos on asiaa”. Monesti esikouluissa muutenkin suositaan tätä taktiikkaa ja lapsi on luultavasti siellä sen oppinut. Taito on hyvä osata kun koulun aloitus on edessä. Käntensä nostamalla lapsi varmistaa, että aikuinen on tietoinen siitä, että hänellä on asiaa ja saa varmuuden siitä, että hän tulee pian saamaan puheenvuoron.

Kuvio 13. Kun lapsi leikkii muiden kanssa ja samasta lelusta tulee riitaa..

Kuviosta 13 näkyy, miten lapsi käyttäytyy kun, lapsen leikkiessä muiden lasten kanssa tulee riitaa samasta lelusta. Tällöin 15 (88 %) lasta osaa tarvittaessa jakaa lelunsa, mikä on hienoa. Tulos ei yllätä, koska tällaiset tilanteet ovat päiväkodeissa jokapäiväisiä ja esikoululaiset ovat jo niin kypsiä, että lelujen jakaminen on heille lähes itsestäänselvää. 12 (71 %) lasta osaa vuorotella eli leikkiä lellulla vuorotellen ja 9 (53 %) osaavat tehdä vaihtokauppoja. Vain yhdessä (6 %) tapauksista tilanteesta syntyy riita ja yhtä (6 %) lapsista ei huvitakaan antaa lelua toiselle ilman aikuisen suostuttelua. Askeleittain-ohjelman ”Reilu tapa leikkiä”-osion vaihtaminen, vuorottelu ja jakaminen on suurella osalla lapsista hallussa. Monissa perheissä käytetään jakamista, vuorottelua ja vaihtamista sisarusten kesken, vaikka vanhemmat eivät tietäisikään niiden kuuluvat Askeleittain-opetusohjelmaan.

Kuvio 14. Kun lapseni haluaa päästä mukaan leikkiin, hän..

Kuvio 14 kuvaa lapsen käytöstä yhteiseen leikkiin halutessaan. Heistä 8 (47 %) alkavat leikkiä samaa leikkiä itsekseen, 8 (47 %) pyytävät ystävällisesti lupaa päästä mukaan leikkiin ja 5 (30 %) menevät reippaasti mukaan leikkiin kysymättä. Vain 2 (12 %) lapsista katselevat sivusta, eivätkä uskalla kysyä pääseekö mukaan leikkiin.

Jokaiseen ryhmään kuuluu muutama ujompi lapsi, jotka eivät uskalla kysyä lupaa päästä mukaan leikkiin. 5 (30 %) lasta eivät kysy lupaa, vaan menevät leikkiin mukaan omasta aloitteestaan. Lapset ovat päiväkodissa tottuneita siihen, että yhteiseen leikkiin saa mennä mukaan, sitä erikseen kyselemättä. Usein leikit ovat sitä hausempia, mitä enemmän lapsia niihin osallistuu. 5-6-vuotiaat ovat yleensä reippaita ja tulevat toimeen kenen tahansa kanssa.

Ongelmanratkaisu-osion päätavoitteina ovat sosiaalisten tilanteiden tulkinnan opettaminen lapsille. Lasten tulisi oppia keksimään ratkaisuja sosiaalisiin tilanteisiin sekä oppia arvioimaan tehtyjen ratkaisujen toimivuutta ja seurauksia. Ajatteluprosessit, tunneprosessit ja toimintatavat vaikuttavat lasten tapaan reagoida ympäröivään sosiaaliseen maailmaan. Sosiaalisen tilanteen oikeanlainen tulkinta ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tavoitteiden tunnistaminen sekä mahdollisten reak-

tioiden keksiminen tilanteille edistävät sosiaalisesti taitavaa käytöstä. Sosiaaliset tavoitteet parhaiten täyttävän toimintamallin valinta, valitun ratkaisun toteuttaminen sekä ratkaisun seurausten arviointi luetaan myös kuuluviksi tärkeisiin sosiaalisiin taitoihin.

Ratkaisua sosiaaliseen ongelmaan pyydettyessä sosiaalisesti taitavilta lapsilta, he ehdottavat prososiaalisia ratkaisuja kuten jakaminen, kun taas aggressiiviset lapset keksivät epäsosiaalisia ratkaisuja (Askeleittain opettajan opas 2005, 16).

7.4 Ohjaaminen

Taulukko 1. Kun lapsellasi ja hänen kaverillaan tulee riitaa samasta lelusta?

Askeleittain-ohjelman periaate	13
Muu toimintatapa	10
Yhteensä	23

Suurimmalla osalla vanhemmista eli 13:lla (57 %) oli käytössään Askeleittain-ohjelmaan sisältyvä toimintatapa lasten riitatilanteeseen, kuten esimerkiksi:

”Opastan vuorottelemaan tai jakamaan lelun”

Vuorottelun ja jakamisen lisäksi Askeleittain-ohjelman ongelmanratkaisun periaatteisiin kuuluu vaihtokauppa eli lelujen vaihtaminen keskenään. Osa vanhemmista toimii tällaisessa tilanteessa Askeleittain-ohjelman periaatteiden mukaan tietoisesti ja osa tietämättään.

Muita toimintatapoja ongelmatilanteisiin löytyi 10:ltä (59 %) vanhemmalta. Suosituin näistä oli:

”Keksitään molempia tyydyttävä ratkaisu keskustelemalla”

joka esiintyi neljän vanhemman vastauksessa. Muita ratkaisutapoja olivat:

”Pyydän lastani antamaan kaverilleen lelun”

”Ohjaan lapsia muihin leikkeihin”

Taulukko 2. Kun lapsellasi on ongelma, jota hän ei itsenäisesti osaa ratkaista?

Askeleittain-ohjelman periaate	17
Muu toimintatapa	0
Yhteensä	17

Askeleittain-ohjelmassa ei ole tarkkaan määritelty toimintatapaa siihen, miten vanhemman tulisi toimia kun lapsi ei itse osaa ratkaista ongelmaa. Kaikkien vanhempien vastaukset olivat hyviä ja kulkivat samaa linjaa. Askeleittain-ohjelma periaatteen sisältävistä vastauksista tyypillisin oli:

”Autan lasta ja yritämme yhdessä keksiä ratkaisun ongelmaan”

Taulukon 1 ja taulukon 2 kysymyksen vastausten perusteella vanhemmilla on jokseenkin samanlaiset kasvatuskäytännöt käytössään.

Taulukko 3. Kun lapsesi ei osaa rauhoittua voimakkaiden tunteiden (esimerkiksi kiukku, ärtymys) vallassa?

Askeleittain-ohjelman periaate	26
Muu toimintatapa	12
Yhteensä	38

Taulukon 3 mukaan 26 (70 %) vanhempien käyttämistä toimintatavoista olivat Askeleittain-ohjelman käytäntöjä, silloin kun lapsi ei osaa rauhoittaa itse itseänsä voimakkaiden tunteiden vallassa. Yleisin vastaus tähän kysymykseen oli:

”Rauhoitan lapsen sylissä”

Niin kutsuttu sylihoito on tutkimustulosten perusteella suosituin menetelmä lapsen rauhoittamiseen. Sillä tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista rauhoittamista pitämällä lasta vahvassa syliotteessa samalla sanallisesti lapsen tunnetilaa rauhoittaen. Syliotetta ei lopeteta, ennen kuin lapsi on rauhoittunut. Lasta rauhoittaessa nimeetään lapselle hänen tunnetilansa ja sylihoidon jälkeen käydään koko tilanne läpi ja keskustellaan siitä. Sylihoidon jälkeen selitetään lapselle sylihoidon syy, niin että lapsikin sen ymmärtää. (Rantala 2009.) Sylihoito ei suoranaisesti kuulu Askeleittain-ohjelman periaatteisiin, mutta tunteista keskusteleminen sen sijaan kuuluu. Seuraavaksi yleisin toimintatapa onkin lapsen rauhoittaminen keskustelun avulla. (47 %)

Askeleittain-ohjelmaan kuulumattomista toimintatavoista suosituin oli:

”Pistän lapsen hetkeksi omaan huoneeseen rauhoittumaan”

Moni lapsi kaipaakin hetken yksinoloa ennen kuin kykenee rauhoittumaan ja keskustelemaan asiasta. Toisaalta lasta ei saisi jättää yksin kiukun kanssa, vaan vanhemman tulisi olla lähellä vaikka lasta kiukuttaakin. Tämä viestii lapselle siitä, että kaikki tunteet ovat hyväksytyjä. Omaan huoneeseen sulkeminen voi saada lapsen kokemaan tunteensa rangaistaviksi. Toinen toimintatapa, jota seuraavaksi suurin osa vanhemmista käyttää, oli:

”Yritän ohjata mielenkiinnon muualle”

Pienissä pulmatilanteissa tämä on ihan hyvä keino rauhoittaa lapsi, jos lapsen tunnetila ei ole ehtinyt edetä kovin vaimakkaaksi. Monenlaisten toimintatapojen joukossa tämäkin on hyväksyty tapa saada lapsi rauhoittumaan. Jos vanhemmilla on käytössään vain ja ainoastaan tämä keino, ei tulos ole ihan odotettu. Lapsen tunteet saattavat jäädä käsittelemättä ja ne pyritään unohtamaan. Lapsi voi tällä tavalla kasata sisällensä tunteita, joita hän ei pääse koskaan purkamaan. Myös vanhemmat yrittävät vältellä ongelmia toimimalla tällä tavalla, mutta tosiasiasissa ongelmat vain kasaantuvat.

Vanhemmat kokevat usein vaikeaksi sen, miten rauhoittaa lapsi ja ehkäistä hänen epätoivottua käyttäytymistä kun voimakkaat tunteet saavat vallan, lisäksi se, miten vanhempi pysyy itse rauhallisena näissä tilanteissa, tuottaa osalle hankaluuksia. Osa myönsi, että käsittelee asian omasta tunnetilastaan riippuen; aina ei voimat riitä asian parhaaseen mahdolliseen käsittelyyn.

Taulukko 4. Kun lapsesi ei tottele?

Askeleittain-ohjelman periaate	9
Muu toimintatapa	23
Yhteensä	32

Lapsen tottelemattomuustilanteissa Askeleittain-ohjelman periaatteiden noudattaminen oli huonolla mallilla. Vanhempien vastaukset kysymykseen olivat todella vaihtelevia eikä monellakaan ollut käytössään samanlaista menetelmää. Moni tarkoitti vastaustaan myös lisäämällä, että ei toimi välttämättä aina vastaamallaan tavalla, vaan toimintatapa riippuu tilanteesta. Valitettavasti yleisin vastaus oli:

”Korotan ääntäni”

Vanhemmilla pitäisi olla toinenkin tapa selvittää tottelemattoman lapsen kanssa. Vanhempien tulisi säädellä omia tunteitaan ja saada lapsi tottelemaan muulla tavalla kuin ääntä korottamalla. Seuraavaksi suosituimmaksi menetelmä oli:

”Rankaisen lasta”

Rangaistuksiakaan ei saa antaa lapselle liikaa ja sitä ennen tulisi aina varoittaa lasta. Kahdella vanhemmalla on käytössään ns. jäähypenkki muutaman varoituksen jälkeen. Jäähy on usein käytössä myös päiväkodeissa.

Muita toimintatapoja tottelemattomuustilanteisiin olivat:

”Keskustelen lapsen kanssa asiasta”

”Laitan lapsen miettimään, mitä tottelemattomuudesta voi seurata”

”Takavarikoin lapselle mieluisan lelun tai rajoitan mieluisaa tekemistä”

Ruumiillinen rankaisu ei tullut tutkimuksessa esiin. Sen tiedetään lisäävän epäso-
siaalista käyttäytymistä. Kehityspsykologien mukaan on syytä pelätä, että kaiken-
lainen kotiväkivalta lisää aggressioita niin perheissä kuin ikätovereidenkin kesken.
Myös lasten jättäminen selvittämään välejänsä keskenään tai altistuminen vanhem-
pien välienselvittelylle lasketaan kuuluviksi kotiväkivaltaan. Fyysiset rangaistuk-
set ovat aina yksi tekijä myöhemmissä väkivallanteoissa eli miksi ottaa tällainen
riski kun asiat voidaan hoitaa toisellakin tavalla? Myös tottelevaisuutta ajatellen
fyysinen rankaisu parantaa vain väliaikaisesti. (Heinonen, 2010.)

Lapsen uhkailua tai kiristystä sen sijaan myönsi useampi vanhempi käyttävänsä.
Näitä pidetään usein viimeisenä keinona saada lapsi tottelemaan. Joskus vanhem-
mat joutuvat turvautua tähän, vaikka muitakin mahdollisuuksia löytyisi. Lapselle
tulisi olla itsestänselvyys kuka perheessä määrää eikä lapselle saisi koskaan antaa
valtaa tehdä päätöksiä, jotka kuuluvat aikuiselle.

Käskeytys tulisi aina esittää kannustavasti ja rauhallisesti, ei heti ääntä korottaen tai
tiukalla äänensävyllä. Käskeyttäessä vanhemmat tulisi laskeutua lapsen ta-
solle tai muulla tavoin, kuitenkin niin, että lapsen huomio keskittyy vanhemman
sanoihin. Myös vanhemmat tulee toimia oman käskynsä mukaisesti eikä keskittää
toimintaansa muualle. Lapselle tulee antaa aikaa lopettaa muut puuhansa, ennen
kuin käskee häntä tekemään jotain muuta. Lapsen kehuminen jälkeenpäin on
myös tärkeää, kun hän on toiminut käskyn mukaisesti. Lapsen tunteet käskyä koh-
taan tulee myös huomioida. (Rantala, 2009.)

Jäähy on nykypäivänä käytössä monessa perheessä ja sen käyttöä suositellaan
monissa eri kasvatustavoissa ja -ohjelmissa. Lapsi ymmärtää syy-seuraussuhteita
noin 4-5 vuoden iässä, joten sitä ennen jäähyä on turha soveltaa. Riehuva lapsi voi

tuntea pelkoa ja häpeää omasta käytöksestään, jota jäähy yleensä vahvistaa. Jäähyn kautta lapsi ei opi omien tunteiden tunnistamista eikä säätelyä. (Rantala, 2009.)

Vanhemmuus on yksi yhteiskunnan tärkeimmistä rooleista. Vanhemmat ovat yksi huomattava vaikuttaja lapsen kehitykselle. Kasvatuskäytäntöihin vaikuttavat vanhempien omat arvot ja asenteet sekä uskomukset ja odotukset. Eri kasvatuskäytännöt vaikuttavat lapsen käytökseen eri tavoin. (Ruohonen 2010.) Tutkijoiden mukaan ennalta ehkäisevä kurinpito on rankaisemista suositeltavampi menetelmä. Sosiaalista käyttäytymistä lisäävä ja epäsosiaalista käyttäytymistä vähentävä tapa, opettaa empatiaa, on juurikin Askeleittain-ohjelmassakin käytetty ”Miltä sinusta tuntuisi, jos..”

Joskus tuntuu, että lapsi ei kuuntele, mutta todellisuudessa lapsi ei vaan ymmärtänyt kehoitusta. Tällöin lasta ei saisi rankaista, vaan asia tulisi selittää toisella tavalla. Pieni lapsi ei ymmärrä asioita vielä niin hyvin vaikka sanavarastokin olisi jo kehittynyt. Lapselta ei saa vaatia asioita, jotka eivät ole ajankohtaisia kyseisessä ikävaiheessa. Lapsen kehitystä tulee aina tukea parhaan mukaan. Esimerkiksi 3-vuotias lapsi ei osaa luovuttaa lempileluaan toiselle, eikä hänen tarvitsekaan. Tämän vuoksi Askeleittain-ohjelmaa ei harjoiteta vielä kovin aikaisessa iässä. Jos rangaistuksia käyttää, tulee väärinkäytöksen ja rangaistuksen välisen yhteyden olla välitön ja selkeä. (Heinonen, 2010).

7.5 Ohjelman sisältö vanhempien näkökulmasta

Taulukko 5. Oletteko saaneet tietoa Askeleittain-tuokioiden sisällöistä?

Kyllä	13
Ei	3
Yhteensä	16

13 vanhempaa (76 %) vastasivat saaneensa jonkin verran tietoa Askeleittain-tuokioiden sisällöstä. 3 (18 %) vanhemmista ei informointi ole tavoittanut. 1 (6 %) vanhemmista jätti kokonaan vastaamatta kysymykseen.

Päiväkodeissa on siis vaihtelevasti panostettu Askeleittain-ohjelmasta informoimiseen vanhemmille. Vaikka ohjelmalla on olemassa valmiit kotikirjeet, joita voisi lähettää vanhemmille, opettajat käyttävät niitä vaihtelevasti hyödykseen. Suurin osa vanhemmista on kuitenkin tietoisia ohjelman sisällöstä eli luultavasti jokaisessa päiväkodissa on jonkinlaista informaatiota laitettu koteihin. Joidenkin kohdalla info on jäänyt huomioimatta eivätkä siksi tunne ohjelmaa lähes ollenkaan. Ohjelmasta informoimiseen tulisi panostaa enemmän, jotta ohjelma olisi jokaiselle vanhemmalle tuttu. Kaikki 11 kotikirjettä olisi hyvä jakaa vanhemmille ja lisäksi voitaisiin keskustella vanhempien kanssa ohjelmasta kasvotusten. Lap- sen käytökseen vaikutetaan parhaiten yhteistyöllä vanhempien kanssa, joka näyttää tältä osin olevan puutteellista. Ohjelmasta ei saada kaikkea hyötyä irti, jos kasvatuskumppanuuteen ei tältäkin osin panosteta yhtä paljon, kuin muissakin päiväkodin ja kotien välisissä asioissa.

Taulukko 6. Mihin lapsen käytökseen liittyviin asioihin haluaisitte ohjelman keskittyvän?

Askeleittain-ohjelman sisältö	13
Muu toive	5
Yhteensä	18

Vanhempien toivomukset siitä, mihin he haluaisivat ohjelman keskittyvän, löytyivät suurimmaksi osaksi Askeleittain-ohjelman sisällöstä jo entuudestaan (76%). Näistä suosituimpia olivat:

”Tunteiden ilmaisu vaikeissa aiheissa ja tilanteissa”

”Toisen huomioiminen”

”Itsensä ja omien tunteidensa hallinta”

Muita toiveita, joita Askeleittain-ohjelma ei sisällä, olivat esimerkiksi:

”Anteeksipyyntö”

”Rohkeus”

”Totteleminen”

Vastausten perusteella voidaan ajatella, että näihin asioihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota, koska niissä on selvästi vanhempien mielestä parannettavaa.

Taulukko 7. Tukeeko ohjelma kotikasvatustanne?

Kyllä	12
Ei	0
Yhteensä	12

Kaikki kysymykseen vastanneista (71 %) kokivat ohjelman tukevan kasvatustaan. Loput vanhemmista jättivät vastaamatta kysymykseen, koska eivät osanneet sanoa tähän mitään, ohjelman ollessa heille suurimmaksi osaksi tuntematon. Askeleittain-ohjelmasta on pyritty tekemään mahdollisimman paljon lasten kotikasvatusta vastaava, sellainen mitä myös vanhempien olisi helppo arjessa toteuttaa. Vastauksista ja niiden määrästä huomasin kuten jo aiemmin todettiin, ettei monikaan vanhempi ollut tietoinen ohjelman periaatteista. Tässä toinen asia, johon päiväkodeissa tulisi kiinnittää enemmän huomiota.

Taulukko 8. Pitääkö lapsenne opetustuokioista?

Kyllä	12
Ei	0
Yhteensä	12

Suurin osa lapsista (71 %) olivat selkeästi ilmaisseet pitävänsä Askeleittain-opetustuokioista. Kukaan lapsista ei ollut sanonut ettei pitäisi ohjelmasta ja vastaamatta jättäneet eivät ilmeisesti tieneet asian laitaa. Askeleittain-opetustuokioiden olisi tärkeä olla lapsille mieluisia, koska niiden avulla pyritään vaikuttamaan lapsen käyttäytymiseen myönteisesti. Ohjelma ei varmasti toisi positiivisia tuloksia, jos se ei lapsia miellyttäisi. Lapset ovat yleensä todella avoimia ja sanovat suoraan, jos jokin asia ei heitä miellytä.

Taulukko 9. Miten kokisitte, jos vanhemmat voisivat kotonakin olla Askeleittain - opetusohjelman tukena?

Ottaisin käyttöön	7
En ottaisi käyttöön	2
Yhteensä	9

Suurin osa kysymykseen vastanneista (42 %) oli sitä mieltä, että Askeleittain-ohjelma on kokeilemisen arvoinen ja ottaisivat sen mielellään kotonakin käyttöön. 3 vastaajista ilmaisi, että konkreettisten vinkkien saaminen eri tilanteissa toimimiseen olisi mahtavaa. 2 vanhempaa (12 %) myönsi, etteivät ottaisi ohjelmaa käyttöön kotonaan vaikka siihen konkreettisia neuvoja saisikin. 8 (47 %) vanhemmista jätti kokonaan vastaamatta kysymykseen.

Tarkoituksena olisi, että useammassa päiväkodin vanhempainillassa kerrotaisiin Askeleittain-ohjelman periaatteista ja tunteiden säätelyn merkityksestä. Kaikkien 11 kotikirjeen tulisi olla vanhemmilla kotonaan luettavana, jotta sisältö olisi kaikille tuttu. USA:ssa Askeleittain-tuokioista on laadittu kuuden kerran ohjelma myös vanhempainiltoja varten. Samanlainen olisi hyödyllinen myös meillä Suomessa.

Vanhemmat kohtaavat arjessaan lasten tunteita monta kertaa päivässä. He toimivat lapsen esikuvana tunteiden käsittelyssä ja ilmaisussa. Jokainen vanhempi toimii myös tunnekasvattajana, mutta se on tutkimuksen mukaan jäänyt monelta tiedostamatta. Jokaisen vanhemman tulisi auttaa lasta tunteiden käsittelyssä ja nähdä lapsen tunteiden osuus päivän aikana. Vaivaiset seitsemän vanhempaa olisivat valmiita käyttämään Askeleittain-ohjelman periaatteita kotikasvatuksessaan. Tuloakseen vaikutti varmasti vanhempien tietämättömyys aiheesta ja moni saattaa luulla ohjelman periaatteiden noudattamisen olevan hankalaa tai monimutkaista. Asia ei kuitenkaan ole niin. Jos vanhemmat olisivat tietoisia ohjelman sisällöistä, useampi heistä toteuttaisi ohjelmaa mielellään myös kotona arjessa. Tunnekasva-

tuksen myötä lapsi oppii arvostamaan tunteitaan, vaikuttamaan tunteisiinsa ja vahvistamaan niitä.

Taulukko 10. Muita kommentteja Askeleittain-ohjelmaan liittyen:

Ohjelma on kiva ja hyödyllinen	7
Lisää infoa aiheesta koteihin	5
Ohjelman käytön voisi aloittaa aiemmin	1
Kotitehtäviä ohjelman tiimoilta	1
Yhteensä	14

Vanhemmat saivat jättää kyselyn lopuksi vapaita kommentteja ohjelmaan liittyen ja 7 heistä (41 %) oli sitä mieltä, että

”Ohjelma on kiva ja hyödyllinen.”

Viisi toivoi lisää infoa aiheesta koteihin. (29 %) Muita kommentteja olivat:

”Ohjelman käytön voisi aloittaa aiemmin”

”Ohjelman tiimoilta voisi antaa kotitehtäviä”

Vanhemmat tarvitsisivat selkeästi enemmän tietoa tunnetaitojen opettamisen merkityksestä sekä konkreettisia ohjeita, miten näitä taitoja voisi kehittää kotona arjessa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tuloksista ei voida tehdä johtopäätöksiä ainoastaan Askeleittain-ohjelman vaikuttavuudesta, koska sosioemotionaalisiin taitoihin ja vuorovaikutukseen vaikuttaa niin moni muukin asia. Ohjelman käyttämisen päiväkodeissa voidaan todeta silti vaikuttaneen positiivisesti ryhmän sekä yksilön käyttäytymiseen. Tuloksista tehtyjä johtopäätöksiä on tarkasteltava kriittisesti, sillä tutkimuksen vastausprosentti jäi melko pieneksi.

Esikouluikäisillä lapsilla on tutkimuksen mukaan hyvät empatiataidot. Lapset tunnistavat ja nimeävät omia sekä muiden tunteita ja näyttävät empatiakykynsä arkipäiväisissä tilanteissa. Tunteidensäätelytaidoissa lapsilla sen sijaan näyttäisi olevan parantamisen varaa. Suurin osa lapsista tarvitsee tukea vanhemmalta rauhoittuakseen, myös oman vuoron odottaminen on osalle lapsista vaikeaa. Anteeksipyyntö sujuu suurimmalta osalta lapsista luontevasti ja lapset osaavat kertoa tunteistaan avoimesti. Ongelmanratkaisuosiossa lapset toimivat hyvin Askeleittain-ohjelman mukaisesti. Ainoastaan oman puheenvuoron odottaminen tuottaa lapsille vaikeuksia.

Avoimien kysymysten avulla tutkittiin sitä, miten lasta ohjataan tietyissä tilanteissa käyttäytymään kotona. Tuloksista selvisi, että vanhemmat toimivat pitkälti Askeleittain-ohjelman mukaisesti. Ainoastaan lapsen tottelemattomuustilanteet vanhemmat kokevat haastaviksi ja suurin osa heistä saa lapsen tottelemaan vasta korottamalla ääntänsä. Vanhemmille voisi antaa konkreettisia vinkkejä ja neuvoja näiden tilanteiden helpottamiseksi.

Selkeä ongelma ohjelman käytössä esimerkiksi kasvatuskumppanuuden kannalta on informointi. Vanhemmat eivät olleet tietoisia ohjelmasta lähes ollenkaan, mikä kertookin päiväkodin työntekijöiden huonosta tiedottamisesta lasten vanhemmille. Vain 6 (35 %) vanhemmista tiesi opetusohjelman sisällön. Moni vanhempi olisi mielellään kuullut ohjelmasta lisää ja olisi jopa halukas noudattamaan ohjelman käytäntöjä myös kotona lapsensa kanssa. On itsestään selvää, etteivät kaikki vanhemmat osaa tukea lastaan Askeleittain-ohjelman periaatteiden mukaisesti, jos päiväkodin henkilöstö ei ole heitä siihen opastanut.

Vanhemmat odottaisivat ohjelman keskittyvän tunteiden ilmaisuun erityisesti vaikeissa asioissa ja tilanteissa, toisen huomioimiseen sekä yleisesti itsensä ja tunteiden hallintaan. Juurikin nämä sisältyvät askeleittain-opetusohjelmaan ja sen tavoitteisiin. Myös empatia, epäonnistumisten hyväksyminen, itsensä rauhoittaminen ja kehonkieli ovat vanhempien toivelistalla sisällön suhteen. Kohteliaisuus, rohkeus ja totteleminen ovat aihealueita, jotka eivät suoranaisesti kuulu Askeleittain-ohjelman sisältöön, mutta niitä vanhemmat olisivat lisäksi toivoneet.

Tulokset kertovat lasten pitävän Askeleittain-tuokioista ja ohjelman sisällön tukevan heidän kotikasvatustaan. Vanhemmat pitävät ohjelmaa hyvänä ja hyödyllisenä. Askeleittain-ohjelmalle on erittäin suuri tarve esikouluissa ja sitä tulisi mahdollisesti harjoittaa entistä tiiviimmin. Myös vanhempien tulisi olla ohjelmasta kiinnostuneempia lastensa tunne-elämän kehittymisen kannalta.

Luotettavuus. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, että kirjoitin ensimmäiseksi teoriaosan, jonka jälkeen kehitin kyselylomakkeet tutkimusta varten. Ensimmäiseksi laadin kaksi erilaista kyselylomaketta, jotka testasin testihenkilöillä. Heiltä saadun palautteen mukaan valitsin paremman lomakkeen oikeaa tutkimusta varten, mikä lisäsi tutkimuksen laatua. Tutkimuksen voisi myös toistaa sellaisenaan jonkin ajan kuluttua. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi myös onnistunut otanta ja mittauksen ajankohta. Luotettavuutta laskevana tekijänä on vastaajien otos. Tutkimusasetelma on virheetön. Vastausvaihtoehdot on pyritty määrittämään mahdollisimman selkeästi ja niitä on tarkennettu tarvittaessa. Käsitteet on pyritty selittämään kattavasti.

Tutkimukseen vastaajien rehellisyydestä ei voi koskaan olla täysin varma. Vastauksen perusteella luulisi kuitenkin suuren osan perehtyneen ja miettineen vastauksiaan. Valtaosa vastauksista oli huolellisesti ja tarkasti kirjoitettuja. Osa oli lisäksi tarkentanut vastaustaan, jotta se olisi mahdollisimman totuudenmukainen. Valmiit vastausvaihtoehdot rajoittivat ja avoimien kysymysten avulla olisi voinut saada totuudenmukaisempia vastauksia.

Eettisyys. Tutkimuksessa on pyritty ottamaan huomioon aikaisempien tutkimusten tulokset ja tutkijoiden saavutukset. Tutkimuksen eettisyyden arvioinnissa tulee

ottaa huomioon myös tutkimuksen huolellinen suunnittelu, toteuttaminen ja raportointi asetettujen vaatimusten mukaan. Tutkimuksen suunnitteluun käytettiin hyvin aikaa, että se tuottaisi mahdollisimman luotettavia tuloksia. Tutkimus toteutettiin kolmeen eri päiväkotiin, mikä kertoo sen laajuudesta. Tutkimustulosten määrään ei silti pystynyt paremmin vaikuttamaan. Tulokset raportoidaan tutkimuksen kohteina olleisiin päiväkoteihin. Tutkimus toteutettiin yksin, jolloin tutkimusryhmän jäsenten aseman, oikeuksien tai osuuksien pohtiminen tutkimuksen teossa oli tarpeetonta. Tutkimuksen tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät ovat eettisiä.

9 POHDINTA

Olen toiminut useamman vuoden sijaisena päiväkodeissa, mutta vain yhdessä näistä oli käytössä Askeleittain-opetusohjelma. Kyseisessä päiväkodissa sain kuitenkin ohjelmaan tutustua ja olla mukana opetustilanteissa. Oli mielenkiintoista saada vanhemmilta palautetta ohjelman sisällöstä, koska olin itse nähnyt ohjelman vain lasten ja työntekijöiden näkökulmasta. Pystyin käyttämään omakohtaista kokemusta hyödyksi vastauksia analysoidessani. Koen, että juuri tämä helpotti tutkimuksen toteuttamista suuresti. Halusin tietää, mitä ajatuksia ohjelma tuo vanhemmille ja miten he ohjelmaa kehittäisivät. Myös lasten käyttäytyminen kotona kiinnosti.

Aloitin opinnäytetyön kirjoittamisen jo loppuvuodesta 2010, koska halusin olla ajoissa liikenteessä. Jätän yleensä asiat aivan viime tippaan ja tiesin opinnäytetyön sekä koulusta ajallaan valmistumisen olevan minulle tärkeää. Valitsemani aihe oli mielenkiintoinen ja siksi kirjoittaminen oli helppo aloittaa. Aloittamisen jälkeen huomasin olevani raskaana, jonka vuoksi päätin panostaa opinnäytetyöhön raskausaikana. Nyt vauvan synnyttyä on kirjoittaminen jäänyt vähemmälle ajanpuutteen vuoksi ja harmittaa, kun en raskausaikana tehnyt opinnäytetyötä loppuun saakka. Keskityin niin raskauteen ja vauvaan, että motivaatio opintoja kohtaan katosi. Nyt loppua kohden olen saanut itselleni stressin valmistumisesta. Olen kuitenkin suhteellisen tyytyväinen aikaansaannokseeni huomioonottaen elämäntilanteeni.

Tutkimustapa on ihmisläheinen, suurin osa vastauksista tulee täysin perheiden arkipäivistä. Liian usein ohjelmia ja toimintaa kehitetään työntekijän näkökulmasta, jolloin vanhempien mielipiteet jää vähemmälle huomiolle. Vaikka lapsi käyttäytyisikin ohjelman periaatteiden mukaisesti päiväkodissa, näin ei välttämättä ole kotona.

Tutkimus toi esiin selvät erot vanhempien kasvatustyylyissä. Askeleittain-opetusohjelma jakoi mielipiteitä ja sillä oli vanhemmille eri merkityksiä. Olen

pyrkinyt pohtimaan asioita sekä omasta, että vanhempien näkökulmasta. Aiempien tutkimusten puutteellisuus ja tiedon vähäisyys Askeleittain-ohjelmasta vaikeutti tutkimustulosten analysointia. Mielestäni oli yllättävää, että päiväkodeissa käytettiin vaihtelevasti Askeleittain-ohjelman kotikirjeitä. Olisin luullut jokaisen vanhemman olevan tietoinen kyseisestä ohjelmasta paremmin, mitä tulosten perusteella ymmärsi. Vanhempien olisi tärkeää tietää, millaisia taitoja päiväkodissa harjoitellaan, jotta hekin pystyisivät tukemaan lasta samoissa asioissa. Opinnäytetyöni valmistuessa sain Arja Sigfridsiltä idean, että voisin antaa kyseisiin päiväkodeihin palautetta ohjelman käytöstä. Tutkimustulokset olin päiväkodeihin suunnitellut lähettäväni, mutta myös erillinen palaute opettajille voisi olla hyvä idea. Tällä tavoin opettajat voisivat kehittää toimintaansa ja siitä voisi olla enemmän hyötyä lapsen tunnetaitojen kehittymiselle.

Näin jälkeensä ajateltuna ja tutkimustuloksia analysoidessa huomasin, että muutamia kysymyksiä olisi voinut tarkentaa. Olisin voinut keskustella aiheesta ja päiväkodin käynnöistä ohjelman suhteen paremmin viedessäni tutkimuslomakkeet päiväkodeihin. En kuitenkaan vielä siinä vaiheessa huomannut kaikkea, mitä olisi voinut ottaa tutkimuksessakin huomioon. Kun aloitin joulukuussa 2010 kirjoittamaan opinnäytetyötäni, ajattelin, että ehtisin käydä seuraamassa muutamia Askeleittain-tuokiota kyseisissä kolmessa päiväkodissa. Aika ei kuitenkaan tähän loppujen lopuksi riittänyt ja jouduin tyytymään pelkkään kyselyyn. Myös seuranta-tutkimus pidemmällä aikavälillä olisi ollut mielenkiintoinen toteuttaa ja tutkimustuloksia olisi voinut verrata keskenään.

Olisin voinut tutkia sekä isien että äitien kasvatuskäytäntöjä erikseen, jotta myös vastausten sukupuolierot olisivat näkyneet. Lisäksi lasten sukupuolen olisin voinut vastaajilta kysyä, koska usein myös lapsen sukupuoli vaikuttaa kasvatuskäytäntöihin. Hyvä jatkotutkimusaihe olisi Askeleittain-opetusohjelma lasten silmin. Myös tämän laatimani tutkimuksen voisi toteuttaa päiväkodeissa jonkun ajan kuluessa uudelleen, jolloin saamiani tuloksia voisi verrata uusiin. Tulevaa työelämää varten tämän opinnäytetyön aihevalinta oli hyödyllinen. Toivoisin, että voisin itse lastentarhan opettajana toteuttaa ohjelmaa lasten kanssa. Olisi hienoa, jos ohjelma otettaisiin käyttöön jokaisessa esikouluryhmässä.

LÄHTEET

Armanto, A. & Koistinen P. 2007. Neuvolatyön käsikirja. Helsinki. Tammi.

Askeleittain –koulutusmateriaali. 2009. Viitattu 17.5.2011.

http://palapelimedia.edukouvola.fi/muutm/Askeleittain-koulutusmateriaali-2_3_ja_4_12_2009.pdf.

Askeleittain opettajan opas. 2005. Helsinki. Psykologien kustannus Oy.

Askeleittain. 2005. Sosiaalista kehitystä ja tunnetaitoja tukeva opetusohjelma. Viitattu 17.5.2011. <http://www.askeleittain.fi>.

Committee for children. 2010. A nonprofit working globally to prevent bullying, violence, and child abuse. Viitattu 17.5.2011. <http://www.cfchildren.org>.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2010. Viitattu 17.5.2011

http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf.

Eskelinen S., Hartikka H. & Rintala S. 1997. Missä nää oot eskarissa? Kuusivuotiaan lapsen kehitystä tukeva suunnitelmallinen ja tavoitteellinen toiminta päiväkodissa, koulussa ja seurakunnassa. Kasvatustieteen syventäviin opintoihin kuuluva tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun opettajankoulutuslaitos. Oulu.

Goldstein, A., Glick, B. & Gibbs, J. 2008. ART – Aggression Replacement Training – Ryhmäharjoitusmenetelmä aggressiivisesti käyttäytyville nuorille. Helsinki. Nord Print.

Greene, R. 2006. Tulistuva lapsi – Uusi lähestymistapa helposti turhautuvien ja joustamattomien lasten ymmärtämiseen ja kasvattamiseen. Keuruu. Otava.

Gudsson, P. 2010. Tunnetupa. Viitattu 15.9.2011.

<http://tunnekartta.vuodatus.net/blog/2726797>

Hansen, H. 2006. Nettineuvo. Viitattu 12.09.2011.

<http://www.nettineuvo.fi/index.asp>

Heikka J., Hujala E. & Turja L. 2009. Arvioinnista opiksi. Edufin Oy.

Heinonen, E. 2010. Leikki-ikä – Psykososiaalinen kehitys. Viitattu 26.9.2011.

<http://www.valt.helsinki.fi/blogs/erkki.heinonen/kepsyluku10runko.ppt>

Hotulainen, R., Kuorelahti, M., Lappalainen, K & Tanskanen, J. 2010. Edu.fi – Lasten ja nuorten sosio-emotionaaliset vaikeudet – Mikä avuksi? Viitattu 17.5.2011. <http://tkk.joensuu.fi/projektit/sosemot/puuttuminen.php>.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

- Jaakkola, R & Pousi, T. 2006. Nettineuvo. Viitattu 12.09.2011.
<http://www.nettineuvo.fi/index.asp>
- Jarasto P. & Sinervo N. 1998. Alle kouluikäisen lapsen maailma. Gummerus.
- Kaskela M. & Kekkonen M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki. Stakes.
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Kallio, A. 2011. Tunnetaitojen oppimateriaali kasvatukseen ja erityiskasvatukseen. Viitattu 17.5.2011.
http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunnetaitoja_oppii_harjoittelemalla &
http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunteita_voi_saadella
- Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Porvoo-Helsinki-Juva. WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Helsinki. WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva. WSOY.
- Kokkonen, M. 2010. Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet - Opi tunteiden säätelyn taito. PS-Kustannus.
- Kolehmainen-Lehtomäki, T. 2004. Viitattu 13.9.2011
<http://www.kajaaninkampus.oulu.fi>.
- Kurvinen A., Neuvonen S., Sivén T., Vartiainen J., Vihunen R. & Vilén M. 2008. Lapsuus, erityinen elämänvaihe. Helsinki. WSOY.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu. Otava.
- Lasten kasvun kansiot. 2011. Päiväkoti Unituuli.
- Lehtovuori, P. 2001. Psykoterapia – Objektisuhteiden rakentuminen inhimillisessä vuorovaikutuksessa. Viitattu 29.9.2011. <http://www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/lehtovuori201.htm>
- Lindevall, A. 2003. Vanhemmuus – Pieni suuri esikoululainen. Viitattu 17.5.2011.
http://www.lohja.fi/Vanhemmuus2/Pieni_suuri_esikoululainen.htm
- Luttinen H. 2006. Pro gradu-tutkielma. Eritysipedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 13.10.2011.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7793/URN_NBN_fi_jyu-2006553.pdf?sequence=1
- Ericson, Kaminen, Sigfrids. 2006. Pikku Saga. Miltä minusta tuntuu - Viisi askelta tunnetaitojen ohjaamiseen. (Perustuu John Gottmanin ja Askeleittain ohjelman periaatteisiin)

- Mäki, N. 1999. Kielipaja lapsen kehityksen tukijana. Viitattu 29.9.2011.
http://www.nmi.fi/julkaisut/pdf/nmibulletin3_99.pdf
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011. Vanhempainnetti – 5-6-vuotias. Viitattu 26.10.2011. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ ja_ kehitys/6_7-vuotias/
- Opetushallitus. 2011. Tunteita voi säädellä. Viitattu 28.10.2011.
http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunteita_voi_saadella
- Pajanen, H. 2006. Nettineuvo. Viitattu 12.09.2011.
<http://www.nettineuvo.fi/index.asp>
- Peltonen, A., Kullberg-Piilola, T. & Kullberg-Turtiainen, M. 2002. Tunne-
muksu ja mututoukka. Tunnetaito-ohjelma esikouluun ja alkuopetukseen. Hel-
sinki. Lasten keskus.
- Pulkkinen, L. 1996. Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä. WSOY.
- Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa Yhdessä. Keuruu. PS-kustannus.
- Puura, K. 2011. Therapia Fennica. Viitattu 15.9.2011.
http://therapiafennica.fi/wiki/index.php?title=Lapsen_normaali_psykkinen_kasvu_ ja_ kehitys
- Rantala, J. 2009. Yle – lapsen rauhoittaminen & lapsen kasvatusta. Viitattu 17.5.2011. http://olotila.yle.fi/perhe/lasten-kasvatusta/lastenpsykiatri-vastaa/lapsen-rauhoittaminen_ ja_ http://olotila.yle.fi/perhe/lasten-kasvatusta/lastenpsykiatri-vastaa/lapsen-tunnetaitojen-tukeminen.
- Ruohonen, E. 2010. Pro gradu-tutkielma. Psykologian laitos. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.9.2011. <https://jyx.jyu.fi/dspace/.../URN:NBN:fi:jyu-201005271959.pdf>
- Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. 2011. Viitattu 6.2.2011.
<http://sokl.joensuu.fi/aineistot/Psykologia/Projektit/kuusi&seitsenvuotias.htm>.
- Sillanpää M. 2004. Lastenneurologia. Helsinki. Duodecim.
- Siponen, U. 2005. Sosioemotionaalisen kasvun tukeminen – tunnetaitoprojekti peruskoulun viidennellä luokalla. Viitattu 5.9.2011. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10662/URN_NBN_fi_jyu-2006535.pdf?sequence=1
- Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.

Strodel-Paajanen, L. 2007. Hoitopaikka – Päivähoidon lait. Viitattu 15.5.2011.
<http://www.hoitopaikka.net/Etusivu/Palvelut/Kaikille/P%C3%A4iv%C3%A4hoidonlait/tabid/102/Default.aspx>

Työntekijöiden perehdytyskansio. 2011. Päiväkoti Unituuli.

Webster-Stratton, C. 2004. Utveckla barns emotionella och sociala kompetens.
Gothia

Hyvät vanhemmat,

Olen valmistuva sosionomi Vaasan Ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyöni vanhempien kokemuksista Askeleittain – opetusohjelman vaikutuksista lasten käyttäytymiseen. Toivoisin nyt palautetta teiltä vanhemmilta. Liitteessä on kaksitoista monivalintakysymystä sekä yhdeksän avointa kysymystä, joihin saatte vastata vapaamuotoisesti. Lopussa on tilaa muille kommenteille aiheeseen liittyen.

Teillä on kaksi viikkoa aikaa vastata kyselyyn, voitte palauttaa kyselyn halutesanne nimettömänä lapsenne ryhmän opettajalle ke 18.5.2011 mennessä.

Palautteenne on tärkeää opinnäytetyöni tutkimuksen kannalta. Käsittelen vastauksenne luottamuksellisesti ja käytän niitä vain opinnäytetyössäni. Lopullisen tutkimustuloksen lähetän päiväkotinne lastentarhanopettajalle, joten teilläkin on halutessanne mahdollisuus nähdä tutkimuksen tulos. Kaikkien vastanneiden ja yhteystietonsa ilmoittaneiden kesken arvotaan yllätyspalkinto.

Ystävällisin terveisin

Jonna Niemistö

Sosionomiopiskelija, Vaasan Ammattikorkeakoulu

Valitse lastasi kuvaava vaihtoehto, voit valita myös useamman.

Jos mikään annettu vaihtoehto ei kuvaa lastasi, kirjoita allaolevalle viivalle, miten lapsi kyseisessä tilanteessa toimii.

Empatia eli myötätunto

(Kyky asettaa itsensä toisen asemaan ja ymmärtää toisen tunteita)

1. Lapseni osaa tunnistaa/nimetä omia ja muiden tunteita
    - a) Lapsi osaa kertoa miltä hänestä itsestään tuntuu ja miksi
    - b) Lapsi osaa yhdistää tunteen konkreettiseen tilanteeseen
    - c) Lapsi osaa nimetä muiden tunteita kehon sekä kasvojen viestejä tarkkailemalla
    - d) Lapsi ei kykene tunnistamaan eikä nimeämään tunteita
    - e) Jotain muuta:
-

2. Lapseni osaa tuntea empatiaa ja näyttää sen arkipäivän tilanteissa
    - a) Lapsi osaa ottaa muut huomioon ja selvästi välittää muista
    - b) Lapsi tarjoutuu auttamaan muita oma-aloitteisesti
    - c) Lapsi osaa ajatella asioita toisen näkökulmasta
    - d) Lapsi ei osaa asettua toisen asemaan
    - e) Jotain muuta:
-

Tunteiden säätely

3. Kun lastani suututtaa, hän
- a) rauhoittuu käsi vatsalla, hengittää syvään ja laskee hitaasti ääneen
  - b) siirtää ajatukset muualle
  - c) lyö, potkii, tönii tai nimittelee
  - d) tarvitsee vanhemmalta tukea rauhoittuakseen
  - e) Jotain muuta:
-

4. Kun lapseni joutuu odottamaan vuoroaan, hän
- a) osaa turhautuneena rauhoittua ja säädellä käyttäytymistään
  - b) keksii muuta ajanvietettä odottamisen ajaksi
  - c) liikehtii levottomasti, valittaa eikä jaksaa odottaa
  - d) Jotain muuta
-

5. Kun lapseni on tehnyt väärin, hän
- a) pyytää oma-aloitteisesti anteeksi
  - b) katu tekoaan
  - c) sivuuttaa ja yrittää unohtaa asian
  - d) Jotain muuta:
-

6. Kun toinen tekee väärin lastasi kohtaan, hän

- a) haluaa kostaa
  - b) kertoo toiselle, miltä hänen tekonsa tuntui
  - c) sulkeutuu ja haluaa olla yksin
  - d) Jotain muuta:
-

7. Kun lapseni ei saa mitä haluaa, hän

- a) tuntee voimakasta pettymystä, mutta on silti rauhallinen
  - b) ymmärtää, ettei aina voi saada tahtoa läpi
  - c) alkaa kiukuttelemaan eikä ymmärrä miksi ei saa haluamaansa
  - d) Jotain muuta:
-

Ongelmanratkaisu

8. Ongelmatilanteessa lapseni

- a) osaa ajatella selkeästi ja kehittää erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja
  - b) ymmärtää tapahtumien syyt ja osaa ennakoida seuraukset
  - c) tulee kertomaan ongelmastaan vanhemmille ja pyytää apua
  - d) Jotain muuta:
-

9. Häiriötekijöiden (esimerkiksi taustahälinä) ilmetessä

- a) Lapseni osaa jättää häiriötekijät huomioimatta
  - b) Lapseni keskittymiskyky herpaantuu, eikä hän kykene keskittymään vaikka haluaisikin
  - c) Lapsi kiinnittää huomion pienimpäänkin häiriötekijään ja unohtaa keskittyä olennaiseen
  - d) Jotain muuta:
-

10. Kun lapseni keskeyttää aikuisten välisen keskustelun, hän

- a) osaa käyttää ilmaisua ”Anteeksi kun keskeytän”
  - b) ei odota vuoroaan vaan puhuu keskustelun päälle
  - c) odottaa sopivaa hetkeä ja esittää asiansa
  - d) Jotain muuta:
-

11. Kun lapsi leikkii muiden kanssa ja samasta lelusta tulee riitaa

- a) lapseni osaa tarvittaessa jakaa lelunsa
  - b) lapseni osaa vuorotella eli leikkiä lelulla vuorotellen
  - c) lapseni osaa tehdä vaihtokauppoja
  - d) Jotain muuta:
-

12. Kun lapseni haluaa päästä mukaan leikkiin, hän

- a) katselee sivusta, mutta ei uskalla kysyä pääseekö leikkiin
  - b) alkaa leikkiä samaa leikkiä itseksensä
  - c) pyytää ystävällisesti lupaa päästä mukaan leikkiin
  - d) Jotain muuta:
-

Avoimet kysymykset

Miten toimit / ohjaat lastasi käyttäytymään

1. Kun lapsellasi ja hänen kaverillaan tulee riitaa samasta lelusta?
2. Kun lapsellasi on ongelma, jota hän ei itsenäisesti osaa ratkaista?
3. Kun lapsesi ei osaa rauhoittua voimakkaiden tunteiden (esimerkiksi kiuku, ärtymys) vallassa?
4. Kun lapsesi ei tottele

Lopuksi

1. Oletteko saaneet tietoa Askeleittain - tuokioiden sisällöistä?
2. Mihin lapsen käytökseen liittyviin asioihin haluaisitte ohjelman keskittyvän?

Hyvät vanhemmat,

Olen valmistuva sosionomi Vaasan Ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyöni vanhempien kokemuksista Askeleittain – opetusohjelman vaikutuksista lasten käyttäytymiseen. Toivoisin nyt palautetta teiltä vanhemmilta. Liitteessä on kymmenen monivalintakysymystä sekä viisi avointa kysymystä, joihin saatte vastata vapaamuotoisesti. Lopussa on tilaa muille kommenteille aiheeseen liittyen.

Teillä on kaksi viikkoa aikaa vastata kyselyyn, voitte palauttaa kyselyn halutesanne nimettömänä lapsenne ryhmän opettajalle 15.4.2011 mennessä.

Palautteenne on tärkeää opinnäytetyöni tutkimuksen kannalta. Käsitellen vastauksenne luottamuksellisesti ja käytän niitä vain opinnäytetyössäni. Lopullisen tutkimustuloksen lähetän päiväkotinne lastentarhanopettajalle, joten teilläkin on haluessanne mahdollisuus nähdä tutkimuksen tulos. Kaikkien vastanneiden ja yhteystietonsa ilmoittaneiden kesken arvotaan yllätyspalkinto.

Ystävällisin terveisin

Jonna Niemistö

Sosionomiopiskelija, Vaasan Ammattikorkeakoulu

Jatka lausetta siten, että se kuvaa parhaiten lastasi**Empatia eli myötätunto****(Kyky asettua toisen asemaan ja ymmärtää toisen tunteita)**

1. Kun lapseni on surullinen, hän..
2. Kun joku toinen on surullinen, lapseni..

Tunteiden säätely

3. Kun lastani suututtaa, hän..
4. Kun lapseni joutuu odottamaan vuoroaan, hän..
5. Kun lapseni on tehnyt väärin, hän..
6. Kun toinen tekee väärin lastasi kohtaan, hän..
7. Kun lapseni ei saa mitä haluaa, hän..

Ongelmanratkaisu

8. Ongelmatilanteessa lapseni..
9. Häiriötekijöiden (esimerkiksi taustahälinä) ilmetessä lapseni..
10. Kun lapseni keskeyttää aikuisten välisen keskustelun, hän..

11. Kun lapsi leikkii muiden kanssa ja samasta lelusta tulee riitaa, hän..

12. Kun lapseni haluaa päästä mukaan leikkiin, hän..

Avoimet kysymykset

Miten toimit / ohjaat lastasi käyttäytymään

1. Kun lapsellasi ja hänen kaverillaan tulee riitaa samasta lelusta?
2. Kun lapsellasi on ongelma, jota hän ei itsenäisesti osaa ratkaista?
3. Kun lapsesi ei osaa rauhoittua voimakkaiden tunteiden (esimerkiksi kiuku, ärtymys) vallassa?
4. Kun lapsesi ei tottele?

Lopuksi

1. Oletteko saaneet tietoa Askeleittain - tuokioiden sisällöistä?
2. Mihin lapsen käytökseen liittyviin asioihin haluaisitte ohjelman keskittyvän?
3. Tukeeko ohjelma kotikasvatustanne?

4. Pitääkö lapsenne opetustuokioista?
5. Miten kokisitte, jos vanhemmat voisivat kotonakin olla Askeleittain - opetusohjelman tukena?

Muita kommentteja:

KIITOS VASTAUKSISTANNE!

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
 VASA YRKESHÖGSKOLA
 UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

OPISKELIJAN TIEDOT:		
Opinnäytetyön tekijä(t): Jonna Niemistö	Opiskelijanumero: e0800553	Koulutusohjelma: Sosionomi
Osoite: Teknikala 1 a 28 65350 Vaasa	Puhelinnumero: 045-1226884	Sähköposti: e0800553@puv.fi
TUTKIMUKSEN KOHDEORGANISAATION TIEDOT:		
Organisaation nimi ja tukeyksikkö: [REDACTED]		
Yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelin: [REDACTED]		
OPINNÄYTETYÖN TIEDOT:		
Opinnäytetyön nimi: Vanhempien kokemuksia Askeleitten -opetusohjelmasta		
Opinnäytetyötutkimuksen tarkoitus: Tarkoituksena on selvittää vanhempien ajatuksia ja mieltästä opetusohjelmasta ja siitä, voidaanko opetusohjelman avulla vaikuttaa lapsien käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen yksilönä. Tutkitaan, onko lapsi oppinut ohjelman perusasiat ja miten vanhemmat näitä taitoja tukevat arjessa kotona.		
Opinnäytetyön ohjaajan nimi, sähköposti, puhelin: Ahti Nyman, . 040-0113959		

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuut

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Vaasan ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön ohjaukseen. Toimeksiantaja suostuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta sopimuksen mukaan. Opiskelija sitoutuu palauttamaan toimeksiantajalle työn aikana käyttöön saamansa luottamuksellisen aineiston opinnäytetyön valmistuttua tai kun osapuolet yhdessä sopien toteavat, ettei yhteistyöedellytyksiä työn loppuunsaattamiseksi ole.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
 Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
 info@puv.fi, www.puv.fi
 Y-tunnus 2267669-3

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
 VASA YRKESHÖGSKOLA
 UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Oikeudet tuloksiin

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin ja muihin aineistoon kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa salassa pidettävää tietoa, on opinnäytetyön raportti laadittava siten, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Opinnäytetyön kirjallinen osa voidaan julkaista myös Theseus -tietokannassa Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja siitä edelläviissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä opinnäytetyön käyttämistä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Pääsääntöisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 27.3 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: Jari Nurste

Lähteet: Tutkimussuunnitelma liitteineen

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

Myönnetty anomuksen mukaan

Hylätty

Myönnettiin seuraavien korjausten: Edellytyksin, mikä vanhankasvatustietojen päivittäisestä 30.3.2011 § 24 mainittu

Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä

Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys

Allekirjoitus

Nimen selvennys

30.3.2011
 [Handwritten signature]
 Jari Nurste

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
 Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
 info@puv.fi, www.puv.fi
 Y-tunnus 2267669-3

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
 VASA YRKESHÖGSKOLA
 UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

OPISKELIJAN TIEDOT:		
Opinnäytetyön tekijä(t): Jonna Niemistö	Opiskelijanumero: E0800553	Koulutusohjelma: sosionomi
Osoite: Tetrikatu 1 a 2B, 65350 Vaasa	Puhelinnumero: 045-1225884	Sähköposti: E0800553@edu.vask.fi
TUTKIMUKSEN KOHDEORGANISAATION TIEDOT:		
Organisaation nimi ja tuotosyksikkö: [REDACTED]		
Yhteyshenkilön nimi, sähköposti, puhelin: [REDACTED]		
OPINNÄYTETYÖN TIEDOT:		
Opinnäytetyön nimi: Vanhempien kokemuksia Askeleittain-opetusohjelmasta		
Opinnäytetyötutkimuksen tarkoitus: Tarkoituksena on selvittää vanhempien ajatuksia ja mielteitä opetusohjelmasta ja siitä, voidaanko opetusohjelman avulla vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen yksinään. Tutkitaan, onko lapsi oppinut ohjelman perustaidot ja miten vanhemmat näitä taitoja tukevat ajatusta kotona.		
Opinnäytetyön ohjaajan nimi, sähköposti, puhelin: Ahti Nyman, ahti.nyman@puv.fi		

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuut

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja taluksista on opiskelijalla. Vaasan ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön ohjaukseen. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta sopimuksen mukaan. Opiskelija sitoutuu palauttamaan toimeksiantajalle työn aikana käyttöönsä saamansa luottamuksellisen aineiston opinnäytetyön valmistuttua tai kun osapuolet yhdessä sopien toteavat, ettei yhteistyödellytyksiä työn loppuunsaattamiseksi ole.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
 Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
 info@puv.fi, www.puv.fi
 Y-tunnus 2267669-3

Oikeudet tuloksiin

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin ja siihen aineistoon kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa salassa pidettävää tietoa, on opinnäytetyön raportti laadittava siten, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Opinnäytetyön kirjallinen osa voidaan julkaista myös Thesusus -tietokannassa Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväksyen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Pääsääntöisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 28.9.2011 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: _____

Liitteet: Tutkimussuunnitelma liitteineen

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

- Myönnetty anomuksen mukaan
- Hylätty
- Myönnetään seuraavien korjauksin *Vanhaokasvatuksjohtajan päätös § 102 / 29.9. 2011*
- Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä
- Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys

30.9.2011

Allekirjoitus

Nimen selvitys

Lillemor Gammas

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
info@puv.fi, www.puv.fi
Y-tunnus 2267669-3

Vaasan kaupunki – Vasa stad
 Kasvatus- ja opetusvirasto
 Verket för fostran och utbildning
 Varhaiskasvatusosasto / Avdelningen för småbarnsfostran

Päätös - Beslut
 30.3.2011

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare
 Varhaiskasvatusjohtaja - Direktören för småbarnsfostran

Pykälä - Paragraf
 34/2011

Dno - Dnr

Esittelijä - Föredragande lg

Asia - Ärende

Tutkimuslupa/Jonna Niemistö

Esitys - Förslag

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva Jonna Niemistö anoo tutkimuslupaa opin-
 näytetyöhön liittyen.

Tarkoituksena on selvittää mm. vanhempien ajatuksia ja mielteitä Askeleittain -opetusohjelmasta ja
 siitä, voidaanko ko. opetusohjelman avulla vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen
 yksilönä.

Tutkimus suoritetaan vanhemmille jaettavalla kyselylomakkeella Satamapuiston ja Teeriniemen
 päiväkodeissa.

Tutkimuslupa-anomus, tutkimussuunnitelma ja kyselylomake liitteenä.

Päätös - Bestut

Hyväksyn edellyttäen, että salassapitovelvollisuutta noudatetaan ja että valmis tutkimustyö luovute-
 taan varhaiskasvatusosastolle.

Allekirjoitus - Underskrift

 Lillemor Gammelgård

Tiedoksianto - För kändaedom Vapeopla, J Niemistö, XXXXXXXXXX

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av
 Lillemor Gammelgård, vs. varhaiskasvatusjohtaja, 325 2660

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker _____

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymättömät voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa
 päätöksen tiedoksisaannista:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från deländandet av beslutet fransätta ett skriftligt

rättelseyrkande till:

Varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunta
 PL 2, Vaasanpuistikko 16
 65100 VAASA

Nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning
 PB 2, Vasaesplanaden 16
 65100 VASA

Vaasan kaupunki – Vasa stad **Päätös - Beslut**
 Kasvatus- ja opetusvirasto 29.9.2011
 Verket för fostran och utbildning
 Varhaiskasvatusosasto / Avdelningen för småbarnsfostran

Viranhaltija- Tjänsteinnehavare Pykälä - Paragraf Dno - Dnr
 Varhaiskasvatusjohtaja - Direktören för småbarnsfostran 102/2011

Esittelijä - Föredragande lg

Asia - Ärende

Tutkimuslupa/Jonna Niemistö

Esitys - Förslag

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva Jonna Niemistö anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Opinnäytetyön aiheena on "Vanhempien kokemuksia askeleittain - opetusohjelmasta".

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää vanhempien ajatuksia ja mietteitä opetusohjelmasta ja siitä, voidaanko opetusohjelman avulla vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen yksilönä. Tutkitaan myös onko lapsi oppinut ohjelman perustaidot ja miten vanhemmat näitä taitoja tukevat arjessa kotona.

Tutkimus toteutetaan vanhemmille jaettavalla kyselytutkimuksella Alkulan päiväkodissa.

Tutkimuslupa-anomus liitteenä.

Päätös - Beslut

Hyväksyn edellyttäen, että tutkimuksessa noudatetaan salassapitovelvollisuutta ja että valmis opinnäytetyö luovutetaan varhaiskasvatusosastolle.

Allskrift - Underskrift

 Lillemor Gammelgård

Tiedoksianto - För kändedom Vapeola, J Niemistö, [REDACTED]

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av
 Lillemor Gammelgård, vs. varhaiskasvatusjohtaja, 325 2660

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker _____

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymättömi voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delgåendet av beslutet framställa ett skriftligt rättelseyrkande till:

Varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunta
 PL 2, Vaasanpuistikko 16
 65100 VAASA

Nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning
 PB 2, Vasasplanaden 16
 65100 VAASA